

KADIN ve SÖMÜRÜ



YENİ ÇÖZÜM YAYINLARI

KADIN SORUNLARI DİZİSİ-1

Kadın ve Sömürü

Ocak1990

Kadın Sorunları Dizisi 1

2. Baskı

KADIN VE SÖMÜRÜ

Yeni Çözüm Yayınları

Binbirdirek Mah. Terzihane Sok. Kaleağası İşhanı No: 11 Kat:1

Tel: 516 24 14 Sultanahmet/İST.

Baskı: Damla Ofset

Haticelere...

Hatice ve Senem aynı fabrikada çalışıyorlardı. Hergün iş çıkışı, hem yorgunluk gidermek, hem de biraz sohbet etmek amacıyla uygun bir yer bulup otururlardı. Çoğunlukla sendikaya giderlerdi. Hatice meslek lisesini bitirmişti. Senem ise ancak ilkokul 3'e kadar okuyabilmişti. Sonradan evin geçimine katkıda bulunmak amacıyla okulu bırakıp çalışmaya başlamıştı. O gün bugündür çalışıyordu. Senem her iş dönüşü sendikada biraz fazla oturmak istiyordu. Evdeki işlerden dolayı dinlenmesi mümkün değildi. O da yorgunluğu, az da olsa bu birkaç saatte atmayı düşünüyordu. Gerçi Hatice'nin durumu da öyleydi ama o yine de kendini az çok korumasını biliyordu.

O gün ikisi yine sendikaya gittiler. Sendikada çeşitli fabrikalardan temsilciler; Fahri Baba, Fatma, Hüseyin, Ayşe, Hülya ve başka işçiler de vardı. İşçiler işyerinden, geçim derdinden, mahalleden konuşuyorlardı. Hatice ve Senem bir kenara oturdular. Senem bir ara dışarıda gördüğü bir afişi hatırladı. Afişte "Dayağa Son Mitingine Katıl", "Kadınlar Güçlüdür" vb. sloganlar yazılıydı. Senem dayanamadı, sordu:

"Hatice, dışarda bir afiş vardı, gördün m? Ne anlatmak istiyor? Kim bunlar allah aşkına? Sen de arada bir 'kadınlar sömürülüyor' deyip dururdun. Bunlar ne yapmak istiyor? Ne dayağına karşılar?"

"Bak Senem'ciğim, bunlar 'feminist' denilen kadınlar. Kadınların dövülmesini protesto edecekler. Bunun için yarın miting yapacaklar. 'Kadın-erkek eşit olsun, kadın istediği gibi davransın, kadınlar üzerindeki baskılar son bulsun.' vs. diyorlar."

"Doğru diyorlar vallahi. İşte, evde, sokakta, her yerde kadına kötü davranılıyor."

"Tamam, doğru diyorlar ama nasıl doğru diyorlar. Kadınlar bugünkü toplumda en fazla baskı gören, sömürülen kesimlerin başında gelmektedir. Bunun da ötesinde, kadınlar hep ikinci sınıf olarak görülüyorlar. Toplumun nimetlerinden doğru dürüst yararlanamıyorlar. Kadın bugünkü toplumda normal insan görülmekten bile uzaktır. Toplumumuzda kadınlar büyük ölçüde eve hapsedilmiştir. Dört duvar arasında yaratıcılığını, yeteneklerini yitiriyor. ocuk bakımı, ev işlerinin bunaltıcı yaşamı içinde sosyal yönü kreltilmiştir. O nedenle erkeğe bağımlıdır. Erkeğin gereksinimlerini gideren bir 'köle' gibidir. alışan kadının durumu da pek farklı değildir. Ev işlerinin yanı sıra, ailenin btcesine katkıda bulunmak amacıyla dışarda da çalışmaktadır. Fabrikada erkekle aynı işi yapmasına karşın, daha düşük ücret almaktadı. Üstelik patronun, kısım Őeflerinin ahlaksızca davranışlarına manruz kalmaktadır.. Çünkü toplumdaki egemen düşünce kadını cinsel bir tatmin aracı olarak görmektedir. Kadınların yarattıkları, yetenekleri yaptığı işle llmez. Bunlardan önce, faydalanılması gereken bir eşya ya da ticari mal gibi görülür. Kısacası dayak yemekte, hor görülmekte, itilip kakılmakta, adından erkekten sonra söz edilmektedir. Ama bunlar için görünen kısmıdır. Yani sonuçtur. Salt bu sonuçlara bakılarak kadınların sorunlarına çözüm bulunamaz. Esas olarak bunların nedenlerine bakmak gerekir. Kadınların içinde buldukları durumun nedenleri nelerdir? Nereden kaynaklanıyor? Bunlara bakılmadan kadınların sorunları çözülemez. Feminist dediğimiz kadınlar, kadın sorunlarına yalnızca

sonuca bakarak çözüm arıyorlar. Çözüm için kullandıkları yöntemler ve yollar, bakış açıları da yanlış. Bu nedenle ilk bakışta söyledikleri doğru gibi gelsel de bunların giderilmesi için önerdikleri çözümlere baktığımızda soruna yanlış yaklaştıklarını görürüz."

"Senem'le konuşmamza kulak misafiri olduk, Hatice.Sohbetinize biz de katılalım sakıncası yoksa. Bir şeyler öğreniriz. Öyle değil mi arkadaşlar?"

Senem:

"Evet. Fatma'nın dediği gibi sohbeti genişletirsek, biz de bir şeyler öğrenir, bildiklerimizi birbirimize aktarırız."

"Biz Senem'le kadınlar üzerine konuşuyorduk. Sizin de katılmanız iyi olur tabii. Ayrıca erkeklerin de katılması tartışmayı daha verimli kılar."

Senem:

"Feministlerden söz ediyordun. Peki, bunlar neyi savunuyor? Yani kadının bugünkü durumunu neye bağlıyorlar ki, önerdikleri çözümlere yanlış diyorsun?"

Konuşmamın başında da belirttim. Kadınların üzerinde, baskı var. Sömürülüyorlar, dövülüyorlar, hor görülüyorlar. Doğru ama bunları söylemek yetmiyor. Kadınlar neden sömürülüyor, nasıl sömürülüyor, kimler sömürüyor? Bundan nasıl kurtulacaklar? Öncemli olan bu sorulara doğru yanıt vermektir. Yani sorunu neden-sonuç ilişkisi içinde ve gerçek temelleri ile ele almaktır. Yalnız sonuçlardan yola çıkarsak yanlış çözümlere varırız. Feministler, kadınların sömürülmesi ve baskı görmesinin, ikincil bir cins olarak görülmesinin sınıfsal temelini göremediklerinden, bunu erkeklerin egemenliğine bağlamaktadırlar. Onlara göre kadınlar erkeklere karşı örgütlenirse baskı ve sömürüden kurtulurlar. Kadınlar yasalardaki değişiklikler ve bir kısım değer yargılarının sözde değişikliğiyle 'eşit' bir duruma gelebilirler. Feministler içinde öyle aşırı anlayışta olanlar var ki, açıktan erkek düşmanlığına kadar işi götürüyorlar. Kadınların sağlık sorunlarına çözüm bulunsun, kendi vücutları üzerinde söz

hakları olsun, cinsel özgürlükleri olsun, erkeklerle eşit tutulsun, eşit ücret verilsin vs. diyorlar. Ama bunun nasıl sağlanacağını söylemiyorlar. Daha doğrusu, sadece yasalardaki ,düzenlemelerle bunun sağlanacağını söylüyorlar. Bu da yanlıştır. Çünkü kadınlar bu düzende esas olarak sınıfsal sömürü ve baskıya karşı mücadele etmelidirler. Toplumdaki ikinci sınıf rolü ve karşılaştığı diğer engeller sömürünün ortadan kalkmasına bağlı olarak çözümlenebilecektir."

Senem, şaşkınlıkla:

"Yani erkeklerin egemenliği yok mu? Ayrıca toplumda yasalarla eşitlik sağlanamaz mı?"

"Var. Var ama bunu sağlayan ne? Esas ona bakmak lazım. Esas nedeni görmek lazım. Toplumda erkeklerin egemen olduğu, kadınının ikincil cins olarak görüldüğü doğru. Ama bu, erkeklerin kötü, sadece kendilerini düşünen insanlar olmasından kaynaklanmıyor. Ya da kadınların erkeklere karşı yeterince örgütlenmemelerinden kaynaklanmıyor. Bu, toplumsal sistemin temellerinde vardır. Toplumdaki ilişkiler böyle biçimlenmiştir. Ve bunlar erkekler istediği için değil, toplumdaki ekonomik ilişkilerin bir sonucu olarak biçimlenmişlerdir."

"Nasıl yani? Kadınları erkek egemenliğine sokan, onları ikincil bir cins yapan toplumsal ilişkiler nedir? Kadınlar nasıl oldu da bu duruma geldiler. Bizim çevrede hep söylerler: 'kadın evinde oturmalı', 'kadının yeri erkeğin yanındır', 'elinin humuruyla erkek işine karışma' gibi... Bu düşünceler nasıl oluştu? Hem bana pek fazla da yanlış gelmiyor. Doğrusunu söylemek gerekirse,ben iyi, dürüst bir erkekle evlenip evimde cocuklara bakmayı, sıcak bir yuvayı hep düşünüyorum."

"Şimdi Senem'ciğim, kadının bu kadar sömürülmesinin ve ezilmesinin nedenlerinden bir kısmı senin çevrede duyduğun ve sana pek de yanlış gelmeyen düşüncelerden ileri geliyor. Daha doğrusu temelde yatan neden, sınıflı toplumlarda bu şekilde gizlenmeye ve meşrulaştırılmaya çalışılıyor. O nedenle bu düşünceler kadını kişiliğinden sıyıran, erkeklerin egemenliğine sokan düşüncelerdir. Dediğin gibi bizler 'kadınlar önemli işleri

üstlenmekte yetersizdir, evde oturup yemek pişirmeli, çocuk bakmalıdırlar, erkeğe yardımcı olmalıdırlar...' şeklindeki düşüncelerin beşiğinde doğduk. Evde, sokakta, okulda; işyerinde yani her yerde bu düşünceyle büyütülüyoruz. Yine gazeteler, dergiler her gün yazar durur: 'Kadın erkeğini mutlu etmeli, kapıda karşılamalı, onun hoşlanacağı kıyafetler giymeli, kokular sürmeli ki erkek evin dışında başka kadınlara yönelmesin.' İşte bizim ezilmemizin, hor görülmemizin, aldatılmamızın temelinde yatan, bu düşüncelerin doğmasını sağlayan toplumsal ilişkilerdir. Yani bu düşünceler kendi kendine, durup dururken ortaya çıkmadı. Dolayısıyla kadının ikincil cins olması durup dururken olmadığı gibi, insanlığın doğuşundan beri de böyle değildir. Günlük yaşamda bunun hep böyle gelip gideceği söylenir. Ama bu doğru değil. Bu düşünceler toplumdaki çıkar ilişkilerinin ürünüdür."

"Nasıl yani? Biraz genişçe anlatsan. Doğrusu söylediklerin beni biraz şaşırttı. İyice de ilgimi çekmeye başladı."

"Açıklayacağım, Senem'ciğim. Bu, toplumların evrimi yani toplumun gelişip değişmesiyle birlikte oldu. Toplumların evrimi aynı zamanda iki cinsten biri olan kadın cinsinin devrim tarihidir demek yanlış olmayacak. Kadının bu tarihsel evrim içerisindeki konumunu belirlemek günümüz burjuva toplumlarındaki kadının sorununa ışık tutulması açısından gerekli ve zorunludur. Çünkü yaşadığımız burjuva toplumunda kadının toplumsal yaşamdaki konumunu anlamak, kavramak ilkel komünal, köleci, feodal ve en son olarak da kapitalist toplumdaki evrimini bilmeyi gerektiriyor. Tarihin ilk evrelerinde küçük gruplar halinde toplu yaşayan ilk insanlar yiyecek ve içecekleri ortaklaşa (kadın-erkek) topluyor ve ortaklaşa tüketiyorlardı. Kadın ve erkek ayrımı, diğer bir deyişle cinsiyet ayrımı söz konusu değildi henüz. Bu evre ilkel komünal toplum evresiydi.

Bu toplum evresinde, insanlar doğayla savaşımında güçsüzdüler. Dolayısıyla her türlü tehlikeden korunma içgüdüleriyle bir arada yaşıyorlardı. Zamanla nüfus arttı, daha çok yiyeceğe, içeceğe gereksinim duyuldu. Bu ise yiyecek ve içecek bulmada kolaylık

sağlayacak yeni aletleri gerekli kılıyordu. Bu gereklilik basit avlanma aletlerini yarattı. Taş, sopa vb.nin yontulmasıyla elde edilen basit ev aletleri ilk insanların ilk üretim aletleri oldu. Zamanla bu aletlere ok, yay da katılınca üretim araçları çoğaldı ve giderek bunlara yenileri eklendi.

Üretim aletlerinin çoğalması,taihite ilk kez yaşa ve cinsiyete göre (kadın-erkek, çocuk-yaşlı vb.) 'doğal işbölümü'nü ortaya çıkardı. Erkekler fiziki güçlülüklerinden dolayı avcılık ile uğraşüyor, kadınlar ise doğum öncesi ve sonrası sütüyle çocuğu besleme zorunluluğundan, ağır işlerle uğraşamamasından dolayı kök toplama, bitki yetiştirme vb. ağır olmayan işlerde çalışıyorlardı.

Kadın ve erkek farklı farklı işlerle meşgul olsalar da her şey ortak ve bölüşüm de eşitti. Kişilerin de, cinsiyet ya da yaş farkından dolayı kimseye karşı üstünlük ve ayrıcalıkları yoktu. Cinsellik konusunda her iki cins de (kadın-erkek) eşit toplumsal koşullara sahipti. Kan bağı sınırlaması da zamanla kendiliğinden ortaya çıktı. Kadın her yönüyle üzgürdü?

İnsanların yiyeceklerini kendilerinin üretmeleri, toprağı ekip biçmeleri yani göçebe toplumundan yerleşik topluma geçiş, insanın hemcinsleriyle olan ilişkilerinin de değişime uğramaya yüz tutması demektir. Kadınların doğum yapmaları, çocukların bakımı ve beslenmeleri ile ilgilenmeleri onları üretimden uzak tutuyordu. Çocukların bakımı aynı zamanda kadınların ev işlerine ve ev çevresinde yapılan bahçe tarımına bağlanmasını da beraberinde getirdi. Ev işleri, çocuk bakımı kabiledaki tüm kadınlar tarafından kamu görevi olarak yapılıyordu. Bu doğal işbölümü, iki cinsin fiziksel ve sosyal evriminde de farklılığa neden olacaktı.

Öte yandan, kadınların tarımla uğraşması onları kabile içinde saygın bir yere oturtuyordu. Erkekler kötü hava koşulları ve ilkel araçların yetersizliği nedeniyle eve eli boş dönebiliyorlardı. Kadınların üretim ve besin sağlamadaki rastlantısallığı ise erkeklere göre çok daha azdı. Bu durumda kadın evin tüm işini çekip çevirebiliyor ve evin geçimini sağlayabiliyordu. Böylelikle

toplumsal olarak kadının konumu da güçlenmekteydi. Esas olarak da ilkel komünal toplumdaki grup halinde (çok eşli) evlilikte doğan çocuğun sadece anasının bilinebilmesi kadınlara saygın ve üstün konum sağladı.Çünkü toplumsal ilişkilere yön veren tek üstyapı kurumu soy-sop ilişkileriydi. Dolayısıyla kadınların üstün değere sahip olduğu analık hukuku (anaerkil düzen) egemen durumdaydı. Kadının toplumsal üretim ile sosyal yaşamdaki etkin belirleyici yönü 'anaerkil' (o günkü toplumsal ilişkilerde kadının belirleyici ve etkin bir role sahip olması) toplumun temel özelliğidir. Analık hukukunun toplumda egemen olması bazı konularda da kadınların erkeklerden daha fazla söz sahibi olmasının nedeniydi. Bu da gösteriyor ki, kadınların toplumsal yaşamın başından beri erkeğin kölesi olduğu yolundaki fikir tamamen yanlıştır."

Senem:

"Gerçekten çok ilginç! Haydi anlat!"

"Anlatayım. İkel komünal toplumdaki analık hukukunun üstünlüğüne dayalı soy zincirinin sürdürülebilmesi için toplumsal ilişkilerin gelişimi içinde bazı düzenlemeler gerekli oldu. Analık hukukunun üstünlüğünün korunması için zamanla kardeşler arasında, çocuklarla ana-baba arasında cinsel ilişki yasaklandı. Ana tarafından en uzak akrabalar da dahil, tüm hısım, akrabalar ve aile içi cinsel ilişki yasaklandıktan sonra, kadın tarafından kandaş kişilerden kurulu sabit bir toplumsal çevre oluştu (ki buna gens adı veriliyor) ve bu çevre sağlamaşıp diğer genslerden farklılaşma sürecine girdi. Akraba evliliklerindeki yasaklar, bu artan karmaşıklık içinde, grup halindeki evlenmeler gitgide olanaksız duruma geldi. Grup halindeki evliliğin yerini önce iki başlı aile aldı. İki başlı ailede, genellikle bir erkek, bir kadın yaşar ama erkek uygun fırsatlarda kaçamak yapma hakkına sahiptir. Kadınlardan sıkı bir sadakat beklenir ve uymazsa cezalandırılır fakat evlilik bağı her iki tarafça dai istenildiğinde kolaylıkla çözülebilir. Yani kadın henüz tam anlamıyla erkeğin egemenliğinde değildir. Çocuklar yine sadece anaya aittir (Ve komünist ev ekonomisi varlığını korur). Bir de iki başlı evlilikten

tek eşli evliliğe (monogami), yani analık hukukundan babalık hukukunun üstünlüğüne dayalı aileye geçişi gösteren son ara biçimi olarak ataerkil aile sözkonusudur. Burda belli bir sayıda özgür ya da özgür olmayan birey, aile reisinin babaca otoritesinin altında bir aile oluşturur. Kadının sadakatini, dolayısıyla çocukların babalığını sağlama bağlamak bakımından, kadın erkeğin heyfi iktidarına teslim edilmiştir.

Anlattıklarımından şu sonuç çıkıyor: Demek ki ailenin ilkel tarih içindeki gelişmesi, başlangıçta bütün topluluğu kapsayan ve iki cins arasındaki evlilik ortaklığının hüküm sürdüğü çerçevenin gittikçe daralmasından ibarettir. Ve bu gelişim, erkek egemenliğine (babalık hukukuna) dayalı tek eşli aileyle noktalanacaktır. Aile ve evlilik biçimindeki bu gelişim, doğal olarak üretici güçlerin, toplum ilişkilerinin değişim ve gelişimine paralel seyrediyordu. Zamanla üretim alet ve tekniklerinin gittikçe gelişmesi insanları daha iyi yaşam koşullarına kavuşturmuş, ilk defa üretim fazlası sorunu ortaya çıkmıştır. Hem bu üretim fazlasının, hem de üretim ve av aletlerinin korunması, sahiplenilmesi düşüncesi yerleşmeye başlamıştı. Ancak zorlu bir uğraş olan avcılığın geliştirdiği vücut yapılarıyla madenleri işleyen, ondan alet yapan erkeklerdi. Erkekler bu konumlarını, özel mülkiyetin yer etmeye başlamasıyla birlikte, üretim fazlası ve değerli üretim aletlerine daha geniş şekilde sahiplenmek için kullandılar. Ayrıca savaş tutsaklarının öldürülmeğe vazgeçilip köle olarak çalıştırılması da bu döneme rastladı. Önceleri klanın ortak mülkiyetinde olan mallar ve köleler, şimdi erkeğin malı olmaktaydı. Baba elde ettiği bu servetleri koruyabilmek ve kendi soyuna dayalı üstünlüğü sürdürebilmek için, çocuklarına miras bırakmak zorundaydı. Ama analık hukukunun egemen olduğu bir yapıda bunu yapması olanaksızdı. Çünkü çocukların babası ya hiç bilinmez ya da bilinse bile pek önem taşımazdı. Her şey anneye göre belirlenirdi. Doğan çocuklar annenin klanında kalırken, baba farklı bir klana aitti. Erkeğin mülk edindiği malları çocuğuna bırakabilmesi için soy-sop zincirinin analık hukukuna göre belirlenmesi ortadan kaldırılmalydı.

Üretim ilişkileri ve toplumsal koşulların değişmesiyle kendini dayatmaya başlayan bu zorunluluk belli bir evrim içinde, toplumda babalık hukukunun üstünlüğüyle sonuçlandı. Bu şekilde insanlık tarihinin tanıdığı olduğu en, köklü devrimlerden birini oluşturan analık hukukunun yıkılışı, kadın cinsinin büyük tarihi yenilgisi oldu. Bundan sonra kadının erkeğin egemenliğine girerek üretimden kopacağı ve sadece çocuk doğurma ve ev işleri için eve kapanacağı, cinsel tatmin aracı olacağı, erkeğe göre daha fazla sömürüleceği, bu ikinci sınıf konumunun tüm toplumsal değer yargıları, gelenek, görenek ve yasalarla meşrulaştırılmaya çalışılacağı bir süreç başladı. Ve bugün hala tartıştığımız sorunlar, böylesi tarihi temeller üstünde ortaya çıktı.

Böylece ilkel komünal toplum ilişkileri çözülmüş, onun yerine tarihte ilk sınıflı toplum olan köleci toplum ilişkileri egemen duruma gelmişti. Kan bağına göre biçimlenmiş toplumsal sistem çözülmüş, kabile yapıları parçalanmıştı. Ve özel mülkiyetin yanı sıra tek eşli evlilikler doğdu. Erkeğin toplumsal üretimdeki egemenliği, aynı zamanda kadın-erkek ilişkilerine de direkt yansdı. İlk defa özel ekonomik bir birim özelliği taşıyan aile (tek eşli aile) kurumu ortaya çıktı.

Aile kurumunun oluşmasıyla kadın erkeğe bağımlı duruma geldi. Erkek birden fazla kadınla evlenebiliyordu. Oysa kadın için tek eşli evlilik sözkonusuydu. Mirasın babadan oğula geçmesi kadının tek eşli evliliğini şart koşuyordu. Çünkü miras sahibi olacak çocuğun babası belli olmalıydı.

Özel mülkiyetele birlikte sınıflı toplumların ve buna paralel olarak tek eşli evliliğin ortaya çıkışı, kadın cinsinin en büyük tarihi yenilgisi oldu dedik. Bunun bir yanı da zina ve fuhuşun temellerinin oluşmasıydı.

Yukarıda belirttiğim gibi, tek eşli evlilik erkeğin sahip olduğu servetleri kendi çocuğuna bırakabilme yani miras hakkını sağlama alma düşüncesi temelinde ortaya çıktı. Yani hiçbir zaman kadın ve erkeğin gönüllü ve karşılıklı bireysel aşkına dayanan ilişkilerinin

doğal gelişimi sonucu olmadı. Tek eşli evlilik, tarafların kolayca bozamayacakları hukuksal bağlarla sağlamaştırılırken, esas olarak kadının evine ve erkeğine bağlı kalması amaçlanıyordu. Çünkü erkeğin soyunun korunması ve çocuklarının mirastan yararlanabilmesi için kadının sadakati gerekiyordu. Eğer kocasının dışında ilişkiye yönelirse şiddetle cezalandırıldı. Görünüşte eşine bağlılığın erkek için de sözkonusu olmasına rağmen, pratikle bu hiç işlemezdi. Çünkü erkeklerin kendilerini tek kadınla sınırlamalarını gerektirecek birşey yoktu. Ve erkeklerin kendilerini bu şekilde serbest hissetmesi toplumda zina ve fuhuşun da koşullarını oluşturdu. Bu şekilde, gönüllü, özgür bireysel aşk yerine, erkeklerin egemenliğine dayalı bir evlilik kurumu ortaya çıktığı için fuhuş da ortaya çıkmış oldu. Günümüze kadar sınıflı toplumlarda yerleşik bir hal aldı. Kadınlar için 'dünyanın en eski mesleği' denilen fahişeliğin, zina ve fuhuşun kurumlaşması kuşkusuz birden ortaya çıkmadı. Yaşanılan toplumsal koşullara göre belli bir evrim içinde şekillendi. Örneğin tek eşli evliliğin ilk başlarında fahişelik saygın bir karaktere sahipti. Bunun nedenlerinden birisi, eski grup halindeki evliliğin özgürlüğünü arayan kadınların bir çeşit geçmiş özelemini dile getirmesidir. Grup halindeki evliliğin kalıntısı olan bu çeşit fuhuşta, kadının kendini parayla satarak geçmişteki özgürlüğünü ve iffet hakkını bu şekilde elde etme duygusu yaşar. Bu çeşit fuhuş genelde dinsel bir nitelik kazandı ve ilk fahişeler bizzat tapınaklarda faaliyet gösterdiler. İlk dönem fahişelerinin saygınlığının ikinci nedeni ise köleci dönemde, eve kapattığı karısı dışında başka kadınlarla ilişki kuran, gönül eğlendirmek isteyen, egemen varlıklı sınıfların (erkekler), kendi düzeylerine uygun, zevk sahibi, kültürlü ve seçkin fahişeler aramaya başlamalarıdır. Bu şekilde fahişeler aranan, saygın bir konum elde ettiler.

Başlangıçtaki bu özellik kısa bir süre sonra ortadan kalktı. Kadınların aşağılanması ve ezilmesi anlamını taşıyan fuhuş çeşitli biçimlerde süregeldi. Esas olarak da kapitalizmde, kadının cinselliğinin tümüyle metalaştırılmasıyla yani para için alınıp

satılmasıyla en yaygın biçimine kavuştu. Fuhuş ve zinanın her türlü porno yayınlarla, seks ticaretiyle, kadınların en aşağılık ve ahlaksız biçimde kullanılmasıyla yaygınlaştı. Kapitalistler için önemli bir kar ve sömürü kaynağı haline geldi."

"İyi güzel anlattın da niçin tek eşli evlilik aynı zamanda fuhuşun, zinanın, kadının alınıp satılmasının nedeni oluyordu? Tam anlayamadım burayı. Aslında daha iyi ya... Her erkek bir kadınla evleniyor."

"Demin de belirtmiş olduğum gibi, sorunun temeli özel mülkiyetin ortaya çıkmasıdır Senem. Eskiden belli sınırlar olmasına rağmen, bir erkek birçok kadınla yaşamını sürdürebiliyordu. Tek eşli evliliğin ortaya çıkmasıyla ne oldu? Bunu yapamaz oldu. Miras için çocuğun babası bilinmeliydi. Kadın artık kocası dışında başka bir erkekle ilişkiye geçemezdi. Eh, erkek daha önce sürdürdüğü alışkanlıkları kolayca bırakacak değildi ya. Peki, ne yapacak? Gizli yapacak, parayla satın alarak yapacak... Böylece toplum değerlerine aykırı davranışlar, başkasının kadınına göz dikme şeklinde fuhuş ve ahlaksızlık gelişti. Evlilikler özgür olmadığından, gerçek anlamda kadın ve erkeğin birbirini beğenmeleri üzerine oturmadığından zenginler yani mülk sahipleri konumlarını kullanarak kadınları zevk aracı haline getiriyorlardı. Kadının bir ekonomik gücü olmayınca, bu, haliyle olanaklı oluyordu. Toplumda egemen ilişki mülkiyete göre olunca kadının durumu da mülkiyete göre değişti.

Köleciler toplumdaki kadının bu konumu köleciler toplumdan feodal toplum biçimine geçişte de sürdürdü. Feodal toplumsal evrede, üretim ve mülkiyet ilişkilerine bağlı olarak değişikliğe uğrayacaktı tabii."

Senem:

"Anladım... Peki, feodal toplum dedin, onda nasıl değişikliğe uğradı kadının durumu?"

"Anlatayım Senem. Feodal toplumda temel üretim birimi aileydi. Geniş aile birimlerinin egemen olduğu bu toplumsal evrede, ailenin tüm fertleri gibi kadın da üretime katılırdı. Bunun yanında üretime

katılacak insana gereksinim, kadının daha fazla çocuk yapması demektir. Evlenme artık dini bir törenle yapılıyordu. Köylünün (serfin) toprak ağasına bağlılığı, onun tüm yaşamının beyin tasarrufunda olmasını gerektirdiği gibi evlenmesinde de bir dizi kural ve vergiler ödemekle mükellefti. Evlenecek kişilere feodal bey karar verirdi. Evlenecek kişilerin feodal beye verdiği vergiler arasında şunları sayabiliriz: Köylünün evlendirdiği kızı için verdiği vergi vb. Öte yandan, çoğu yerde feodal beyin kendi egemenliği altında tuttuğu halk içinde, kızlar evlendiğinde ilk gece hakkı vardı ki bu hak ataerkil aile geleneğinin bir uzantusuydu. Bu geleneğin çok yakın zamana kadar devam ettiğini biliyoruz. Feodal gelenek ve göreneklerin çözüldüğü, değişime uğradığı oranda bu gelenek yok olmaya mahkumdu.

Gördüğünüz gibi, feodal toplumda kadın, aynı zamanda vergi yoluyla gelir getiren bir kaynak niteliğindedeydi de. Hiçbir kadının kendisi üzerinde söz hakkı yoktu. Nerede, ne zaman, kimin yararına, nasıl kullanılacağına ancak feodal bey karar verebilirdi. Denebilir ki, kadının her türlü sömürsü, hiçbir toplumsal evrede bu derece yoğun, bu derece katı olmamıştı. Adeta bir maldı kadın...

Kısaca söyleyecek olursam, kadın önce feodal beyin, daha sonra köylü ailesi içinde kocasının tutsağı durumundaydı. Üretime yoğun katılımı evde köle olmasını, ikincil cins olmasını engellemiyordu. Çünkü mülkiyet (miras) babadan oğula geçiyordu, 'babalık hukuku' egemendi. Ayrıca bunlara erkeklerin savaşlardaki konumları da eklenince erkek saygın bir yere, kadın ise geri bir yere oturtuluyordu.

Süreç içinde ticaretin ve şehirlerin gelişmesi, şehirlerin feodal beyin zorbalığından kaçan -toprağını terk eden- insan yığınlarıyla dolması nedeniyle önceleri feodal bey tarafından teşvik edilen evlilik, artık ağır verdi ve yasalarla önlenmeye çalışılır olmuştur. Bu durum kadının cinsel açıdan daha çok sömürsü, kadın nezdinde cinsel ahlaksızlığın yaygınlaşması demektir. Kurulan harem hep bu döneme denk düşer. Kadınlar haremelerde hizmet eder, beslenir ve süslenirdi. Hiçbir üretim faaliyetinde bulunmazlardı.

İlk kez bu dönemde, fuhuş yeni esas ve kurallara bağlanıyor ve yasallaşıyordu. Bunun için şehir belediyesinin, devletin ve dini kurumların mülklerinin fuhuş için ayrıldığı bile oluyordu. Belli özellikleri olan fuhuş loncaları (genelevler) kurulmuş, bir nevi kazanç kapısı olarak görülmüştür. Bu fuhuş loncalarında elde edilen gelirin dini kurumlara (kilise vb.) gittiği düşünülürse, dinin fuhuşu teşvik eden yönü ve kadınları kadınları cinsel açıdan sömürmeyi öngören anlayışı kolayca görülecektir.

Yine bu dönemde, bir kadının çocuk düşürmesinin cezası ölümdür. Kadının kocasını aldatması kadını ağır cezalara maruz bırakırken, erkeğin karısını aldatması olağan sayılıyordu.

Tüm bunlardan çıkan sonuç şudur, arkadaşlar! Feodal toplumsal dönemde de yürürlükteki yasalar, eğitim, öğretim, değer yargıları, ahlak ve düşünce yapıları erkeği egemen konuma yükseltirken, kadını erkeğin kölesi, cinsel doyum aracı, horlanan, aşağılanan, aldatılan, sömürülen ikincil cins konumuna sokmuştur. Kadının bu konumu günümüze kadar uzanacak bir tarihsel birikimin ürünleri olarak varlığını sürdürecektir. Nitekim içinde yaşadığımız toplum da bu tarihsel mirası devam ettirdi. Kadının toplumsal konumunda özde bir değişiklik yapmayan kapitalizm tersine daha modern ve ince yöntemlerle kadınların sömürsünü genişletti."

Senem:

"Peki, kapitalizmde kadının lehine hiçbir değişiklik olmadı mı yani?"

"Oldu tabii. Ama öz olarak bir şey değişmedi. Şimdi baştan anlatayım en iyisi. Yeni gelişenin eskisinin yerini alması yasası, feodalizmin bağrında gelişip filizlenen kapitalist toplum için de geçerli bir yasadır. Kapitalist toplumda egemen biricik sınıfı burjuvazidir. Bilim ve teknikteki ilerleme, coğrafi keşifler ve bu keşiflerden elde edilen zenginlik kaynaklarının (altın, gümüş, vb.) Avrupa kıtasına aktarılması, bu zenginlik kaynaklarının belli ellerde toplanması ve şehirlerde el emeğinin sömürülmesi burjuva sınıfını doğurmuştur. Feodal toplumu yıkan, onun yerine tarih sahnesine çıkan burjuvazi

artık tarihte yeni bir sayfa açıyordu.

Artık insanlar tüm yaşamına karşın feodal beyin (ağanın) baskılarını enselerinde hissetmeyeceklerdi. En azından özgürce satacakları bir işgücüne sahiptiler. O artık ne bir köle, ne de feodal beyin uşağı bir köylüydü. O artık burjuvazi denen yeni sınıf için çok değerli olan işgücüne sahip bir işçiydi. Çalışmamakta özgürdü.

Ücret karşılığı sömürülen işgücü sistemine dayanan kapitalizm, hem üretimde, hem de yaşam tarzı anlamında yeni bir toplumsal düzendi. Üretim araçlarına sahip burjuvazi ve işgücünden başka satacak bir şeyi olmayan işçi sınıfı (proletarya) yani sömüren ve sömürülen iki ayrı sınıfın çatışmasına, mücadelesine dayanan kapitalizm...

Kapitalist üretim ilişkilerinin sonucu, kadın ev işlerinden bir parça dışarı çıkar ve birçok alanda atölye üretimine katılır duruma gelir. Sınıflı toplumlarda ilk kez evin ve evin çevresindeki tarım üretiminin dışında üretime katılan kadın, toplumsal yaşamda farklı bir konum elde edemese de, üretime daha yoğun katılan bir duruma geliyordu. Kapitalist toplumun ilk dönemlerinde işgücü sıkıntısı vardı. Kapitalistler daha ucuz ve daha çok üretmek, daha fazla kar elde etmek için kadınları da çalıştırmaya başladılar. Böylece de kadın evin dışında üretime katılır oldu.

Süreç içinde manüfaktür üretimin büyüyerek fabrika üretimine dönüşmesi, 18. ve 19. yüzyıldaki sanayi devrimi adını alan teknolojik buluşların yaygınlaşması üretimin gelişmesiyle sonuçlanır. Bu evrede kapitalizm geliyor, gelişirken de üretici güçleri geliştiriyordu. Sistem daha fazla kar üzerine kurulduğu için yeni teknolojik buluşlar ve bunları üretime sokmak kapitalizmin niteliği gereği idi. Serbestçe rekabet edebilme koşullarının varlığı da kapitalizmi geliştiren ve gelişimine katkıda bulunan bir yöndür.

Burjuvazi egemenliğine dayalı kapitalizmde üretim ihtiyaçları karşılamak için değil, daha fazla malın üretilmesi, daha fazla karın elde edilmesi üzerine kurulmuştur. Kısacası, kapitalist elindeki sermayesine sermaye katmak için üretim yapar. Bunun için de

kapitalizmde üretilen her şey bir metadır ve pazarda satılmak için üretilir. Bundan dolayı kapitalist toplumdaki tüm değerler ve varlıklar metalaştırılmıştır. Kapitalizm herşeyi olduğu gibi insan unsurunu da metalaştırmıştır. Özellikle konumuz açısından söyleyecek olursak, kadın alınıp satılan bir metadan farksızdır. İnsan düşünce ve duygularından tut da cinselliğe, çıplaklığa kadar bütün değerler kapitalizmde alınıp satılan birer meta haline dönüştürülmüştür.

Kapitalizmin bir sistem olarak tarihe damgasını vurduğu, üretimin makinalaştığı ve işbölümünün, uzmanlaşmanın bir gereksinim haline geldiği evrede, özellikle fabrikalarda çalışacak ucuz işgücüne olan gereksinim giderek artıyordu.

İşte bu istek, erkeklerin yanında daha ucuz işgücüne sahip kadın ve çocukların topluluklar halinde üretime katılmasıyla karşılanıyordu. Burjuvazi, kadının feodal toplumdan beri süregelen konum ve yaşama tarzını, anne ve ev kadını olma özelliğini, yarım günlük işlerde çalışma, evine yakın işyerlerini tercih etme, çocuk büyüyünce kadar işe ara verme durumunu fırsat bilip ucuz ücret ödemede bir koz olarak kullanmıştır. Bu da kadının sömürü oranını erkeklerden yüksek tutmada bir etken olmuştur. Ayrıca bu durum bugün de aynı gelenek bozulmadan devam etmektedir. Hiçbir sosyal güvenceye sahip olmayan kadın, kapitalistler için vazgeçilmez ucuz işgücü deposuydu. Örneğin gelişkin kapitalist ülkelerde bile, kadınlar erkeklerin aldığı ücretin oldukça gerisinde bir ücret almaktadır. Kendi istatistiklerinden çıkan sonuç budur. Ayrıca kadın ev işlerinde uzmanlaştığından, özellikle el becerisi de gerektiren tekstil ve elektronik dallarında çoğunlukla kadınlar çalışmaya başladı. Bunun sonucu hem daha ucuz, hem de daha az hatalı ve daha çok üretim oluyordu. Bir başka örnek; İngiltere'de 'eşit ücret yasası' ancak 1970'de kabul edilmiş, buna rağmen erkeklerle aynı işte çalışıp ayrı ücret alan 9 milyon emekçi kadından sadece yüzde 12'si bu yasadan yararlandırılmıştır. 'Eşit ücret yasası' var ama fiiliyatta uygulanamayan bir yasa. Kadının evden koparılıp üretimde yer almasını kapitalizm sağladı. Bu kadın açısından olumlu

bir gelişmeydi. Üretimde yer alması onu evden belirli anlamlarda kopararak bilinçlenmesi ve örgütlenmesini getirecekti. Bazı hakları olacak ya da yeni haklar alacaktı. Bu durum, feodal dönemdeki kadına oranla olumlu denilebilir.

Ama unutmamalıyız ki, kapitalist toplumda da kadının sınıfsal ve kadın olarak sömürsü devam etmektedir. Bir yandan emeğini kapitalistler sömürürken, diğer yandan da kapitalist toplum onları bir mal olarak pazarlamaktadır. Kadın üretimde yerini özgürce alabilmiş değildir. Buna kapitalizm gerek duymuştur. Çünkü bu alan da geniş bir sömürü kaynağıdır onlar için. Kadının hep kadın olma yanlarını, cinsel yanlarını ön plana çıkaran kapitalizm bu alanı da bir sektör haline dönüştürmüştür. Bugün kapitalist ülkelerde dev boyutlara ulaşan eğlence sektörünün ana ögesi kadındır. Bunu unutmamalıyız."

"Anlattıkların bana yabancı şeyler gibi geldi. Tabii bunun nedeni benim geçmişini iyi bilmemem, okumamış olmam. Yabancılığım burada. Şimdiye kadar ben hep ailenin her zaman böyle var olduğunu biliyordum. Ama böyle değilmiş demek. Bir de kadın çalışınca her şey düzelir düşüncesi vardı bende. Çalışmanın sadece iyi bir şey olduğunu düşünürdüm. Demek ki biz çalışıyoruz, başkaları kazanıyor. Tekrar ucuz işgücü olmamıza dönelim. Hatice, orayı biraz daha anlatsan?"

Fatma:

"Senem'in istediği yeri Hatice'nin yerine ben anlatayım isterseniz. Kapitalizm için ucuz işgücü olan kadınlardır ama kriz döneminde ilk işten atılan da kadınlardır. Neden erkekler değil de kadınlar? Bunun nedenleri var elbet. Çünkü eğitim ve bilinç düzeyleri daha geri, sendikalaşma düzeyleri düşüktür. Toplumda esas konumları analık, karılık ve ev hizmetçiliği olarak belirlenmiş olduğundan, işten atılırsa da, bu işleri yaptıklarından pek tepki gelmeyecektir. Sendikalı işçilerin sayısına bakıldığında, hiç şüphesiz sendikalı kadın işçi sayısının oldukça düşük olduğu görülecektir. (Örneğin, İngiltere'de sendikalı erkek oranı % 50, sendikalı kadın oranı yüzde

25'dir.) Aynı şey Türkiye' de de var. Bugün kadınların sendika üyeliği oranı geri olduğu gibi yöneticilik (temsilcilik) yapmaları da çok sınırlıdır. Şu anda sendika şubelerinde kadın yönetici görmek çok istisna örnek oluşturur.

İşgücünü ücret karşılığı kapitaliste satmayan kadınlar ise ev işleri ile baş başa gündüz gece demeden didinip dururlar. Hem de yaptığı ev işlerinin hiçbir resmi yanı olmadığı, işten sayılmadığı halde...

Kapitalizm kadınları ucuz işgücü olarak sömürmek ve daha fazla kar etmek için belli ölçülerde evden çıkartıp üretime sokar dedi, Hatice. Ancak kadınların bu şekilde işgücünü satmaya başlamaları da, gerçekte erkeklerle ekonomik eşitliklerinin sağlanması anlamına gelmiyor. Çünkü kadının ikinci sınıf konumunu sağlayan çeşitli bağlar yine sürüyor. (Yüzyılların birikimi olan değer yargıları, gelenek ve görenekler, cinsel baskı, cins ayrımına dayalı ekonomik sömürü vb.) Ayrıca kapitalizmde de kadının genelde eve bağlı rolü yine sürmektedir. Hatta daha zorlu koşullarda. Gündüz fabrikada çalışan işçi kadın akşam eve gelince de ev işleriyle uğraşmak, çocuklara bakmak, kocasına hizmet etmek zorundadır. Yani hiç boş zamanı yoktur, adeta 24 saat mesai yapmaktadır.

Kapitalistler, kendileri her türlü yoz, kokuşmuş, çürümüş ve ahlaksızca bir yaşam içindeyken utanmadan tek eşli aileyi adeta kutsallaştırır, yasalarla, gelenek-göreneklerle ve din kurumuyla ayakta tutmaya çalışırlar. Bunun bir amacı sömürecek insan kaynağını canlı tutma ve sayısının azalmasını sağlamaktır. Başka bir amacı da fabrikada çalışanların masraflarının bir kısmını aile sırtına yüklemek ve masraftan kurtulmaktır. Çünkü normalde kapitalistler işçilerin bakımı ve beslenmesiyle, barınmasıyla çocukları için kreş vb. yapmakla karşı karşıyadırlar. Bunlar olsun ki işçi fabrikada iyi çalışsın, onlar da fazla kar edebilsin... Ama ailenin varlığı kutsallaştırılarak bu masrafların çoğu ailenin sırtına yükleniyor. Dolayısıyla da kadına daha fazla sömürülmeyi kabullenmek düşüyor, işverenler de bu tür masraflardan kurtuluyorlardı.

Göze görünmeyen, resmi bir özellik taşımayan, hiçbir sosyal

güvencesi olmayan (sigorta, emeklilik, sendikalaşma vb.) ev ve ev çevresi, bağ bahçe işlerinde çalışan kadınların sayısı hiç de az değil. Sabah kalkıp kahvaltı hazırlayan, yatakları serip kaldıran, evin temizliğini üstlenen, ütü yapan, dikiş diken, çamaşır yıkayan, alışveriş yapan, yemek pişiren, bulaşıkları yıkayan, çocuğa bakan hep kadınlardır. Kadının yaşamının büyük bölümünü kapsayan bütün bu işler işten sayılmamakta kadının yapması gereken olağan şeylermiş gibi görülmektedir.

Kadının ev işlerine çakılıp kalmasıyla, daha doğrusu eve tutsak edilişi ile ilgili Lenin şöyle demektedir: "Bütün kurtarıcı yasalara karşın, kadın ev kölesi olarak kalmaktadır çünkü ev işleri onu mutfağa, çocukların odasına zincirleyerek saçma, üretici olmayan, bayağı, sinirlendirici, sersemletici ve ezici bu uğraşlar çabalarını çarçur ederek onu bunaltmakta, boğmakta, sersemletmekte, aşağılamaktadır."

Kapitalizmde sömürü ve baskının devam etmesinin başka bir yöntemi de, kitleler arasında ayrılığı körüklemek, kaderciliği yaygınlaştırmak, 'üstün kişi', 'üstün ulus' demagojisiyle kitleleri oyalamaktır. Bunun için toplumdaki insanları ırk, din ve dillerine göre sınıflandırır, sürekli olarak bir ırkın diğer ırka üstünlüğü (Hitler'in öne sürdüğü Cermen ırkının tüm ırklardan üstün olduğu saçması gibi) yanılsamasını öne sürer, bu doğrultuda çaba sarfederler. Bu bakışın bir ürünü olarak erkek cinsi kadın cinsinden daima üstün bir cins olarak öne sürülür. Bunun 'böyle geldiği, böyle gideceği' öğütlenir."

"Şimdi, kadın kapitalist toplumda evin dışına çıkıp üretime katıldığına göre erkek egemenliğinin, ikincil cins olmasının artık ortadan kalkmaya başlamış olması lazım, değil mi? Her ne kadar kadınların çoğu hala eve bağımlıysa da önemli bir bölümü de fabrikalarda çalışıyor. Yani belli bir ekonomik güç elde ediyor. Toplum ilişkilerini tanıyor. Evdeki kadın gibi kör değil artık. O da toplumda yükselebiliyor. Bu durumda eski konumunun değiştiğini söylemek lazım. Yine anlattıklarım ile ilgili olarak bir örnek geldi aklıma, Fatma. Kadınlarda da bugün, birçok işte çalışıyor. Biz eşitlik dediğimiz zaman

hep kadınların çalışıyor olması gösteriliyor. Eşitlik var diyorlar. Üretimde eşitlik olması eşitlik için yeterli midir?"

Fahri Baba:

"Hep siz anlattınız, biz erkekler dinleyici olduk. Hülya'nın sorusunu ben yanıtlayayım isterseniz. Hatice de, Fatma da doğru şeyler anlattılar. Kadının sömürülmesi ve ezilmesinin temelinde sınıflı toplum ve özel mülkiyet ilişkilerinin yattığını iyi açıkladılar. Hülya'nın sorduğu şeye gelince; kadının üretime girmesi tabii ki iyi. Bilinçlenmesi, üretim içinde gelişmesi olanaklı oluyor. Fakat üretime girmesi her şeyi çözmüyor çünkü toplumdaki yeri değişmiyor. Toplumda yine 'ataerkil' dediğimiz erkek egemenliği var. Kadın yine geri bir cinsel varlık olarak görülüyor. Hem de eski toplumlara taş çıkartırcasına... Kapitalistlerin topluma egemen kıldığı düşünce bu yöndedir.

Tüm sınıflı toplumlarda olduğu gibi kapitalist toplumda da devlet ve devleti oluşturan tüm kurum ve yapılar azınlık durumundaki egemen sınıfların ideolojisiyle, değerler sistemiyle donanmıştır. Devletin eğitim politikası, tüm iletişim araçları (gazete, dergi, radyo, TV, video vb.) bu ideolojiyi egemen kılmaya çalışırlar. Burada özellikle feodal toplumdan devralınan birçok gelenek ve göreneğin oluşturulduğu ahlak anlayışı ile kitleleri uyutan bir afyon olan dinin etkilerini görmezden gelemeyiz.

Bu bakış açısından, kapitalist toplumdaki aile yapılanmasına bir göz atacak olursak, toplumun en küçük birimleri olan aile yapıları mevcut sistemce uygun değer yargılarını bağırlarında taşırlar.

Daha önce söylediğimiz gibi, kadının köleleşmesine neden olan özel mülkiyet ve bunun sonucu doğan tek eşli evlilik ailenin temeli olur. Tek eşli evlilik miras bırakma sorunundan doğduğundan, yalnızca kadın için geçerliydi. Erkek yararına bir işleyişti. Erkek istediği kadınla gizli veya açık ilişkiye geçebiliyordu. Kadın, kocası dışında ilişkiye geçemez. Bu da erkeğin kadın üzerindeki kayıtsız şartsız egemenliği demekti. Tabii ki bunun bir sonucu olarak kocayı aldatmak, fuhuş ve zina ortaya çıktı. Tüm cezalandırma yöntemlerine karşın bu durum

sürdü. Çünkü kadın cinsel olarak özgür değilken, erkek para gücünü de kullanarak kadın satın alabiliyor, istediğiyle birlikte olabiliyordu. Bu durum kapitalizmde daha da gelişti. Eş aldatma, fuhuş, erkeğin kadını satın alması en üst boyutlarına ulaştı. Evlilik artık mülkiyete ve servet durumuna göre olmaktadır. Kadın iradesi hiçbir şeydir ve gerçek aşka, sevgiye yer yoktur. Bir burjuva, servetinin bölünmemesi için kendi sınıfından biriyle evlenmek zorundadır. Ayrıca ahlaksızlık ve yoz ilişkiler burjuva kültüründe övülür de... Böyle bir evlilikte ekonomik çıkarlar önce gelir. Sonra da kadının fiziksel güzelliği ve dış görünüşü önemlidir. Kriterler bunlardır. Bu evlilik kısa zamanda herşeyin mübah görüldüğü, kağıt üzerinde bir birliktelik halini alır. Eşler yoz, dejenere bir yaşamın girdabında yerlerini alırlar. Burjuva roman ve fimlerinde eş aldatmalardan geçilmez. 'Çağdaşlık' olarak gösterilir hatta!.. Evlilik evlenecek kadın ve erkeğin dışında kararlaştırıldığından, karşılıklı gerçek sevgiye dayanmadığından gizli bir fuhuşa dönüşmüştür. Kadını alelade bir genelev kadınından ayıran şey vücudunu bir ücretli gibi parça başına satmayıp, bir köle gibi bir seferde tamamen satmasıdır. Kapitalizmde bireysel cinsel aşka yani çıkar ilişkileri dışında iki tarafın karşılıklı beğeni ve ilgisine dayanan evliliğe ancak emekçilerde rastlanır. Proleter evlilikte erkek egemenliği sönmeye yüz tutmuştur. Eş aldatma ve fuhuş, proleter evlilikle burjuva kültürünün etkisiyle silik de olsa varlığını korur ama sönmeye yüz tutmuştur artık. Bu özelliği sağlayan kadının da üretime katılması sonucu ortaya çıkan ekonomik eşitliktir. Gelenek-görenekler ve toplumsal değer yargıları dışında, erkeğin kadına baskı uygulayabileceği bir üstünlüğü kalmamıştır. Ayrıca erkeğin maddi durumu fuhuşa yönelişini engeller.

Burjuva evliliği ya da kapitalist toplumdaki egemen evlilik bir iş sözleşmesinden farklı değildir. Böyle bir evlilik kurumunda kadın tabii ki ikinci sınıf olarak görülecektir. Bu durum toplumun her ilkesinde kendini gösterir.

Hemen daha ilk yaşlarda çocuğa verilen ilk eğitim, iki cinsi farklı algılaması üzerine kurulmuştur. Erkek çocuklar babaya, kız çocuklar

anneye özendirilerek yetiştirilir.

Yine insanların cinsiyetine göre belirlenmiş davranış biçimleri de cinsiyet ayrımının tipik bir göstergesi olması açısından dikkate değer. Öyle ki, duygulu ve hüzünlü olup olmamak normal bir insan özelliği olmaktan çıkarılıp, tamamen cinsiyete göre bir özellik sayılagelmiştir yıllardan beri. Toplumda duyarlılığını göstermeyen kadının 'taş yürekli', 'duygusuz' olmakla; erkek duyarlılığını belli ederse (örneğin ağlarsa) 'kadınsı olmak', 'yüreksiz olmak', 'erkek olmamakla' suçlandığını bilmeyenimiz var mı? Bir erkeğin ağlaması toplumca nasıl karşılanır, hepimiz biliyoruz. Erkekler hiç ağlamaz! 'Erkek' kişiler olarak böyle öğretilmiş, böyle yetiştirilmişiz. Ağlamak, üzülmek veya duygulanmak kadına aittir, her kadında bu özellikler mutlaka bulunmalıdır mantığı egemendir. İşte kapitalizmde de aile içinde kadına hep böyle bakılmış ve bakılmaktadır.

Kapitalizmde her şeyin tüketime ve dolayısıyla pazara yönelik olduğunu söylemiştik. Bu anlamda ülkenin ve özellikle de ailenin bir parçası olan kadın bu tüketim toplumunun en başta gelen tüketim nesnesidir. Kapitalizmde tüm değerler, ilişkiler tüketim üzerine kurulmuştur. Bu, kadının her yönüyle bir tüketim aracı olarak görülmesini getirdi. Aşağılanan kadın, tüketim gündeme gelince, insani özelliklerinden sıyrılarak bir süs aracı olur.

Her türden toplumsal faaliyetin dışına itilmiş ama tüketim sözkonusu olunca şartlandırılarak en başa geçirilmiş kadın, bir 'tüketim kaynağı'dır. Kadın bu rolünü yerine getirirken, kocasının sosyal konumuna göre giyinmek, makyaj yapmak, takılar takmak, çekici ve güzel görünmek, evini süslemek, moda uymak gibi zorunluluklar muazzam bir 'tüketim kaynağı' yaratmak için elbette kadını baş sıraya koymaya yeter de artar bile. Bütün bunlar yapılırken, bunlarla beraber kadının yapay dişliliği bol bol işlenir ve pazara sunulur. Kadının bir seks metası haline getirilmesinin bir örneği, 'her başarılı erkeğin arkasında güzel bir kadın vardır' sözüdür. Kadın iş görüşmelerinde kapitalistin bir kozudur. Aynı şekilde, kadının tüketim aracı haline gelmesi bu alanda tek başına karlı bir sanayi yaratmıştır.

Kozmetik sanayii, kuaförlük, pahalı takı yapımı, moda bunun en güzel örnkleridir. Cinselliğin bir meta olarak yaygınlaşmasıyla birlikte kadınca güzelliğin ölçütü giderek doğal olmaktan çıkıp, yapay ve 'moda olan' güzelliğe dönüştü. Kozmetik kullanma alışkanlığı ve giyimde modanın alabildiğine yaygınlaştırılmasıyla, bu anlayış kapitalizmde doruğuna ulaştı. Bu tür piyasalara yön veren büyük kapitalist tekeller her şeyi kar hesabı üzerine oturarak, sık sık değişen yapay güzellik ölçülerini, moda diye sunulan belli kalıpları kadınlara sürekli empoze etmektedirler. Güzelliğin gerçek ölçütünün ve doğallığın bir kenara itildiği bu işleyişin kadınlar üzerindeki ekonomik sömürüsü bir yana, sosyal yönden de kadınlar yeni 'dertler' edinirler. Kadınlar bir taraftan kapitalist koşulların ağır yükü altında ezilirken, bir taraftan da kendilerine dayatılan güzellik ölçülerine ve modaya uymamanın sıkıntısını yaşıyorlar, bir çeşit baskılanma altına giriyorlar. Kendi doğal, gerçek güzelliklerini bir yana bırakıp 'moda olan' güzelliğe ulaşabilmek için çaba harcamaya başlıyorlar. Ve böylece yığınlar halinde kadın vücudunu süsleyen, pazarlayan tekellere, kapitalist firmalara koşarak alın teriyle kazandıklarının çoğunu bu vurguncu sahtekarların kasalarına aktarıyorlar. Kadın cinsinin sömürülüşünün başka bir boyutudur bu.

Burada 'süslenmek, herkes gibi giyinmek bizim de hakkımız değil mi, niye yanlış olsun? diye düşünebilirsiniz. Sorun bu değil. Emekçi, sosyalist kadınlar da, kişisel olarak gereksinme duyuyorsa, kendi beğeni ölçülerine göre süslenip giyinebilirler tabii. Bu doğal bir şey. Bizim karşı çıktığımız, kadının süslenme, giyinme gibi bir kısım sosyal güdülerinin kapitalistler tarafından kar amacıyla çarpıtılması ve sömürü aracı yapılmasıdır. Örneğin, Paris'teki bilmem ne firması modayı kendi keyfine göre belirleyecek, güzellik ölçüleri saptayacak, dünyanın her tarafındaki kadınlar da kendi beğeni ölçüleri hiç dikkate alınmadan buna uyacak!.. Çok saçma bir şey bu... Yani kadının süslenme, giyinme istekleri ekonomik-sosyal baskı altına alınıp çarpıtılıyor. Gerçekte emekçi, sosyalist kadınların süslenmek, boyanmak konusunda, kapitalist anlayıştaki

gibi bir sorunları yoktur. Sosyalizmde de kadınların süslenmek isteyip istememesinin toplumsal sonucu bakımından, bugün çocukların festivallerde, tiyatrolarda vb. boyanmasından hiçbir farklı anlamı kalmayacaktır. Bazı kadınlar boyandıkları zaman daha güzel olduklarını düşünebilecek, bazıları da tersini... Ama bu tamamen kişisel bir kanı olacak; bu yönde davranmaları için kadınlar üzerinde hiçbir iktisadi-toplumsal zorlama olmayacaktır.

Kısacası, kapitalist sistem geniş kadın kitlelerini önce aşağılar ve ezer, sonra da kadınlardaki çeşitli hoşnutsuzlukları ve korkuları ya da beğenileri sınırsız bir kar için sömürür. Bir tüketim kaynağı olmanın dışında cinsel bir meta olarak da sömürülen kadın kar elde etme aracıdır. Kapitalizmde kadının cinsel bir meta olarak sömürsü öyle boyutlara vardırılır ki, adeta başlı başına bir sektör olarak karşımıza çıkar. Seks sektörü! Seks filmleri ve dergilerde bol bol çıplak kadın vücudu sergilenerek korkunç bir pazar yaratılmıştır. Öyleki, bu genel tüketim sistemiyle iç içe geçmiştir. Kapitalistler bir çamaşır makinası veya buzdolabı satacaklarsa, 'seksi kadın' resimleriyle reklam yapmakta, kadının çıplaklığını her fırsatta tüketimi kamçulamakta kullanmaktadırlar. Toplumda en etkili iletişim aracı olan televizyonda çıkan reklamların istisnasız çoğu bu niteliktedir. Kadının bu tür cinsel sömürsüyle tüketim artırılmaya çalışılır.

Toplumda rollerine ve tüketim alanına göre çeşitli sınıflar türetilir: 'vamp kadın', 'masum kadın', 'erkek kadın', 'köle kadın', 'çocuk kadın', 'vahşi kadın', 'esrarengiz kadın' vb... Bu durum kapitalist ülkelerde öyle boyutlara vardırılmıştır ki, kadın adeta bir denek haline getirilmiştir. Parayı veren her tür şeyi yapabilmektedir. Kadın-erkek ilişkilerinde ve kadının meta halinde sunulmasındaki yozluk akıl almaz boyutlara ulaşmıştır.

Yine buna bağlı olarak sorunun bizim gibi ülkeleri ilgilendiren yanları da vardır. Emperyalizme bağımlı bizim gibi ülkelerde emperyalist sömürünün toplumda yarattığı tahribat, ülkenin ucuz işgücü cenneti olması, geri bıraktırılmışlık ve çarpık tüketim kültürü beraberinde yoz kadın-erkek ilişkilerini de getirmekte, insanları

dejenere ederek yoz bireyler haline sokmaktadır. Böyle ülkeler turizm sektörünün geliştirilmesi adı altında kadınların korkunç derecede aşağılanmaları ve sömürülmelerinin pazarı durumuna gelmektedir. Taiwan, Filipinler, Tayland gibi bir kısım Uzakdoğu ülkeleri buna somut örnektir.

Son olarak, 7 yılda bizim ülkemizde de fuhuş yapan kadınların sayısı artmıştır. Gazetelerden okuyoruz. Bunların birçoğu evli çıkmaktadır. Ve yakalandıklarında da zorunlu kaldıklarını söylemektedirler. Hiçbiri bu yaşamdan memnun değildir."

Fatma:

"Kadınlar böyle bir dram yaşarken, egemen sınıflar nasıl kullanıyor bunu? Bu durumu kapitalist toplum yaratıyor. Kadını bu hale dönüştürüyor ve üstelik bunu emekçilere, gençliğe karşı kullanıyor, değil mi?"

"Evet, iyi bir noktayı yakaladın. Kadınları bu halle getiren düzen onları pazarlayarak, TV'de, basında, filmlerde pazarlayarak bir ilgi halkası oluşturuyor. Cinsellik vb. şeyleri gençliğin temel uğraşı haline dönüştürerek onu uyutmaya, toplum sorunlarından uzaklaştırmaya çalışıyor. Şöyle bir etrafımıza bakalım. Çalıştığımız fabrikada kadın arkadaşlarımız hep 'artist olma', 'zengin olma' hayaliyle yaşarken erkek arkadaşlarımız ise magazin haberleriyle, 'kim, kimle nasıl birlikte oldu?' vb. şeylerle meşguller. Magazin basını dediğimiz bu boyalı basının tirajı ye hitap ettiği insan sayısı de hayli geniş. Ve hep de emekçiler alıp etkileniyor. Onları düşünüyor, onları yaşıyor. Kısacası, yaşamı hep o gözle görüyorlar. İşte tehlikeli olan da bu. Artık zamlar, işsizlik, açlık, işten atılma, ülke sorunları onları ilgilendirmez olur bu durumda. Egemen sınıflar kadından kar ederken, bir yandan da kadın cinselliğini geniş yığınlara, gençliğe karşı kullanıyorlar.

Tüm bunlardan sonra kapitalist toplumda kadının cinsel özgürlüğünden, kendi varlığı üzerinde kendi denetiminden bahsedebilir miyiz? Elbette ki hayır! Kadının doğal istekleri, duyguları sürekli olarak egemen sınıfların ideolojik ve kültürel baskısı altında

tutulmaktadır.

Sınıfların var olduğu erkek egemen tüm toplumlarda, bir çiftte standart örneği de ahlak anlayışı konusundadır. Kapitalizmde sözkonusu olan tek eşlilik aslında yalnız kadın için geçerli olan bir kural niteliğindedir. Erkekler için böyle bir kural yoktur. Çünkü toplumsal ahlak kurallarıyla kadının eşinden başkasıyla cinsel ilişkisi zina olarak değerlendirilip kadın lanetlenirken, erkek ise karısından başka kadınlarla cinsel ilişkiye geçme (günümüzdeki 'çağdaş'(!) deyimiyle metres tutma!) hakkına sahiptir. Sahip olması bir yana, erdem sayılır, bir erkek için! Kısacası; bugünkü kapitalist toplumda. erkek ne yaparsa mübah, kadın aynı işleri yaparsa 'lanetli kadın', 'kötü kadın' olmaktadır. Tabii buradan kalkıp, 'kadınlar da fırsat buldukça benzer şeyleri yapsınlar!' anlayışı savunulamaz. Yanlışın çözümü yine yanlış yaparak sağlanamaz. Feministlerin saçma düşüncelerinden biri de böyledir. 'Madem erkek her şeyi yapmakta özgür, o halde kadın da özgür olmalı' deyip, kadının cinsel serbestlik içinde olmasını istiyorlar. Düşünün bir kez, kapitalist toplumda bunun anlamı nedir? Oysa sorunların çözümü, erkek ve kadınların sınıf mücadelesinde bilinçlice yer almaları ve kurulacak sosyalist düzende yatmaktadır.

Kısacası, kapitalist toplumda sosyal yaşam ve üretimde kadının ikinci planda kalışı bir yana, oluşturulan yasa ve kurallar da, kadını erkeğe bağımlı kılmakta, adından erkekten sonra söz edilmektedir. Hemen hemen tüm kapitalist ülkelerde bu böyledir. Kadının yasalardaki bu ikincil durumu daha çok boşanma, nafaka ve çocuk davalarında kendisini göstermektedir. Kadın-erkek eşitsizliği bütün boyutlarıyla devam etmektedir.

İşte kadının günümüzde ikincil cins olması, dövülmesi, hor görülmesi, alınıp satılmasının altında yatan maddi temeller bunlardır. Yani sınıflı toplumdur, kapitalizmin sömürü ilişkileridir. Şimdi böyle bir toplumda erkeğe karşı örgütlenerek ya da yasalarla eşitlik sağlanarak kadınlar kurtarılabilir mi?"

"Çok güzel anlattın Fahri Baba. Söylediğın gibi, özel mülkiyete

karşı yönelmek lazım. Yani bu düzenin temellerine... Kadının bütün sorunlarının altında bu yatmaktadır."

"Evet güzel anlamışsın Hüseyin. Kadının bu düzendeki bütün sorunlarının kaynağı biz erkekler değil özel mülkiyetin yani sınıfların varlığıdır. Özel mülkiyet çıktığından beri kadın hep sömürüldü, ezildi. Bu hala da sürüyor. Bu durum bizim gibi ülkelerde daha vahim durumdadır. Kadınların ikinci sınıf olması, zaten gerici bir toplum olan ülkemizde daha geri kalmalarını getirmiştir. Ülkemizde kadınların daha fazla somürülmesi ve ezilmesi yalnız ekonominin geri olmasından kaynaklanmıyor. Bununla beraber, bununla iç içe geçmiş eski değer yasaları, dini inançların da etkileri büyüktür. Ülkemiz 1923 Cumhuriyet Devrimine kadar, 600 yıl İslam kültürünün etkisinde kaldı. 1923'ten sonra, bir dönem azaldıysa da devam etti."

Hülya:

"Tam düşündüğüm konuya geldin Fahri Baba. İslam dininin kadına bakışı..."

"Evet, Osmanlı Devleti bir İslam devleti idi. İslam inancı ise kadınla erkeği kesin çizgilerle birbirinden ayırır. İslam kültürüne göre, kadın erkeğe itaat etmeli, çocuk doğurmalı, onu tamin etmelidir. Yine İslam düşüncesi kadını bir meta olarak görür. Yani alınıp satılabilir. Örneğin Kuran'da Nisa Suresi 'Hoşuna giden kadınlardan iki-üç ve dört kadın alın. Fakat bunlar arasında adalet gözetemeyeceğinizden korkuyorsanız, o zaman bir zevce ile ya da sahip olduğunuz bir cariye ile yetinin' der. Yine İslama göre, kadın eve bağlıdır. Zorunlu olarak evden dışarı çıktığında bile kapalı giyinmelidir. Toplumsal ilişkileri her yönüyle çok sınırlıdır. Onun bütün dünyası evidir. Erkek en küçük bir sadakatsizlik gördüğünde 'boş ol' lafının ağzından çıkması yeterlidir. Bunu İran'da da görebiliriz. Humeyni İran'ında kadın bir yandan kara çarşafın içine sokulurken, şeriat yasalarına göre de 'erkeğin kölesi' haline getirilmiştir. Erkekler istediği sayıda kadınla evlenebilmekte, istediğinde de boşanabilmektedir. Fuhuş böylece resmiyet kazanırken kadın alınıp satılabilen ve sadece erkeğin

cinsel nesnesi, ev işleri yapan bir kölesi durumuna getirilmiştir.

Bugün ülkemizde bu özlemleri taşıyan gericilerin varlığı unutulmamalı. En başta, kadının çalışmasına karşı olan gericiler, kadınları eve hapsetme, 'dört kadınla evlilik', 'kadın her şeyde erkeğin gerisinden gelir' gibi gerici, çağdışı düşünceleri savunabilmektedirler."

" 'Kadın erkeğin elinin kiridir' sözü'de bunu açıklar, değil mi Fahri Baba? Hiçbir hakkı olmayan bir köle yani..."

"Evet Senem, senin daha önce söylediğin, 'evi kadın yapar' sözleri de aynı düşüncenin ürünüdür. Osmanlı toplumunda, çok kadınla evlilik giderek haremli yarattı. Kadınlara bazı hakların tanınması ise ülkede kapitalizmin çok cılız da olsa gelişmeye başlamasıyla oldu. 1839 Tanzimat Fermanı kadınlara bazı haklar getirdiyse de bunların hiçbir kıymeti yoktu. Ancak 1923 Devriminden sonra (yasalarda) belirgin bazı haklar tanındı. 1926'daki 'Medeni Kanun' kadına eşit boşanma hakkı tanırken 1934'de 'seçme seçilme hakkı' verildi. Ama toplumdaki egemen düşünce ve değerler kadının rolünü ev ile sınırlı gördüğünden, kadınların bu haklardan yararlanmaları -çok küçük bir bölümünü saymazsak- sözkonusu olmadı. Bugün bile Anadolu'nun birçok yerinde imam nikahı devam etmektedir. Kadının hiçbir ekonomik, sosyal güvencesi yoktur.

Kadının toplumda yükselmesi her şeyden önce üretime katılmasıyla, bilinçlenmesiyle mümkündür. Ülkemizde kapitalizm çarpık geliştiğinden Anadolu'nun birçok yerinde hala feodal ilişkiler ve değer yargıları egemendir. Haliyle bu, sosyal yaşama ve kadına da yansiyacaktır. Okuması bile 'günah' görülen; belli bir yaşa geldiğinde erkeğe satılması gereken bir mal olarak görülen kadın nasıl gelişebilir? Bu durumda kadın bedenen de zihnen de körelmiş demektir. O, yemek pişirme, çocuk doğurma ve bakma, erkeği ile yatma dışında bir faaliyette bulunamaz. Buna hiçbir geliştirici yanı bulunmayan, tersine kadını alabildiğine yıpratıcı tarlalarda çalışmayı da ekleyebiliriz. Anadolu'nun birçok yerinde bu ilişkiler hala egemendir. Buralarda sağlık olanaklarından uzak doğumlarda, otuz yaşına varmadan adeta ihtiyarlamaktadır kadınlar. Ülkede genel

düşünce yapısı ve teknolojinin kullanılması geri olduğundan, kırsal kesimde kadın sağlığı hayati bir sorundur. Kırsal kesimde, kadının doktora götürülmesinin 'günah' sayıldığı yerler az değil. Birçok hastalığı ilkel tedavi yöntemleriyle iyileştirme yoluna gidilmektedir. Aynı şekilde, batıl inançlaraan dolayı, hoca duası ya da adaklarla insanın iyileşmesi beklenmekte, bu da kadın ölümlerini alabildiğine artırmaktadır. Birçok yerde hastalık, sakatlık ve ölüm 'kader' olarak kabul edilmektedir. Zaten devletin bu yönde sağlık, hizmetleri götürme diye bir sorunu da yoktur. Özal'ın sıkça tekrarladığı gibi, 'parası olan sağlık hizmetlerinden yararlanır'. Parasızlık ulaşım sorunu ve ilkel düşüncelerle birleşince, Anadolu kadını gerçek anlamda bir köle durumuna gelmektedir. Tarımda, çalışan kadınların hemen hemen tümü aile işçisi olduğundan, hiçbir sosyal güvencesi yoktur. Ne hastalandığında, ne de ihtiyarladığında bir emekli parası, sigorta güvencesi ve sendikası, derneği vb. vardır. Mevsimlik işlerde çalışanlar da böyledir. Toplam nüfus içinde çalışan kadınların oranı, son istatistiklere göre %40'ı biraz geçiyor. Bunun büyük bölümü tarımda, ev ekonomisine katkı şeklidir."

"Köylük yerde az çok duyar biliriz; kadının nasıl ahırda, tarlada kendi kendine doğurduğunu, doğum kanamasından nasıl öldüğünü ya da 'namus davası' denilip nasıl öldürüldüğünü bilmeyen yok artık. Fahri Baba doğru söylüyor. Benim dayılarım köydedir. İki yıl önce bir aylığına gittiğimde de gördüm, kadının sofrada bile yeri yoktur. Ben sofraya oturunca dedem sert sert bakmıştı. Anlayacağın kadın tam anlamıyla toplum dışı."

"Evet Senem, Fahri Baba doğru söylüyor. Köylük yerde kadın sümürüsü çıplak gözle daha iyi görülüyor. Kadınların şehirlerde durumları daha iyi ama öyle fazla farklı da değil. Çünkü toplumdaki eski değerler azalmış olsa da, şehirlerde de etkisini koruyor. Şehirde özellikle tüketimi amaçlayan gösterişli, iç gıcıklayıcı reklamlarla, propagandayla kadında yozlaşma alabildiğine fazladır. Kapitalizmin temeli de özel mülkiyet olduğuna göre, şehirdeki kadının ikincil cins olma özelliği kaybolmaz. Aşırı tüketime dayanan kapitalizme uygun

yeni ilişkiler kadınları da kısılcasına alır. Kadının kafası cinselliğiyle doldurulduğundan, toplumun kendisine layık gördüğü 'tatmin aracı' rolüne hazır hale getirilir. Özellikle orta sınıf kesimlerde bu ilişkiler daha yaygın. Fuhuş, zina vb. her türlü ahlaksızlık var. Toplumda saygın ilişkiler kurması, köydeki kadar olmada da güçlüklerle doludur. Kadın buralarda da güvenilmez bulunmaktadır. Atak, girişken, hakkını arayan ve sorunlarına sahip çıkan kadınlara çoğu zaman kötü gözle bakılır. Bu toplumsal baskıdır ki, kadınların etkin ilişkilere girmesi güçtür. Ancak belli bir çevresi olursa bu mümkün olabilir.

Şehir kesiminde en çok ezilen ve sömürülen kadınlar emekçi kadınlardır. Ülkemizde 1960'larda sanayinin hızla gelişmesiyle çalışan kadınların sayısı da arttı. Bunda kurulan sanayinin niteliği önemli oldu. Ülkemizde 1960'lardan sonra kurulan sanayi basit imalat ve montaj sanayidir. O da emperyalistlerin denetiminde ve onların çıkarlarına göre geliştirilir. Emperyalist ülkemizde daha çok, imalat sanayi dediğimiz tekstil, elektronik ve hizmet sektörü, gıda sanayi ile ambalaj sanayini geliştiriyorlar. Bu sanayi hem az sermaye ve risk gerektiriyor, hem de ucuz el emeğine dayanıyor. Böyle olunca da, bu sanayiye en elverişli işçi, kadın işçiler oluyor. Kadın işçiler işsizler ordusundan ve doğum öncesi ve sonrası çalışamayacak durumda olmalarından dolayı, düşük ücretle çalışmaya elverişli durumdadırlar. Ayrıca bu sanayi el becerisi, el çabukluğu istediğinden, kadın el emeği buna elverişlidir. Üretimi artıran bir unsurdur bu aynı zamanda. Bu nedenle bizim gibi ülkelerde kadın işçilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Hizmet sektörü dediğimiz bankacılık ve turizm işlerinde ise kadının cinselliği kullanılmaktadır. Adeta birer vitrin süsü ve iyi bir reklam aracı olarak görüldüklerinden bu işlerde çalışanların büyük bölümü kadındır. Şöyle bankaların önünden geçen herkes içerdekilerin %90'ının kadın olduğunu rahatlıkla görür. Yine şu bizim çevrede halı, kilim, elbise, kozmetik, sabun, yağ. vb. fabrikalarda çalışanların çoğu kadındır. Bütün sanayi dallarında çalışan kadınların toplam nüfusa oranı 1984'te %35'tir. Bu da kadının ev içinde görüldüğü bir toplum da, oldukça yüksek bir rakamdır. Kadınların

daha kolay sömürülebilecek belli işlerde çalıştırılmaları, toplumda bir takım işlerin 'kadın işi' olarak görülmesiyle daha da dikkat çekici bir sorun haline geldi. Örneğin ebelik, hemşirelik denilince sadece kadınlar akla gelir. Sanki kadınlar doğuştan mahkum edilmişlerdir bu tür işleri yapmaya. Sekreterlik, tezgahçılık vb. işlerde de genellikle kadınlar akla gelir. Ücretlere gelince, bizim yaşamımız buna en iyi örnektir."

"Doğru söylersin Hatice. Aldığımız para bizi bir hafta bile geçindirmeye yetmiyor. Fabrikada çalışan erkek işçilerin ücretinin yarısından biraz fazlasını alıyoruz. Tabii hiçbir güvencemiz de yok. Hesapta erken emekli oluyoruz ama o zamana kadar evle iş arasında bizde can mı kalıyor? Hem biz işe giderken babamız 'çalışın da eve yardımınız dokunsun' diye işe yolladı. Yani yardımcı görüldüğümüze göre tabii ki düşük ücretlerle çalıştırılırız. Hak aramasını da bilmiyoruz. Yani durumumuz ortada aslında."

"Doğru diyorsun Ayşe ama elimize geçen az parayı da çoğu zaman gereksiz yere lüks tüketime harcarız. Geçen ay senin yaptığın gibi; mahalledeki komşu kızda gördüğün çizmeleri illa ki alacağım diye tutturdu da aylığının hepsini çizmelere verdin. Emekçi kadınların, özellikle bizim gibi genç olanların çoğunluğunun durumu bu. Sürekli bir tüketim kültürüyle beslendiğimizden bunu yapıyoruz. Modasıdır, makyajıdır, kuaförüdür derken ölesiye çalışıp kazandığımızı bir çırpıda elden çıkarıyoruz."

Bu tür tüketim kültürü aile ilişkilerini de bozmaktadır. Belli ölçülerde alıştıktan sonra bundan vazgeçemiyor insan. Sonra da al sana fuhuş, ahlak dışı ilişkiler. Son dönemlerde arttı bu tür yoz ilişkiler. Şehir yaşamının cazibesine kapılan insan, bunu sağlayacak gücü olmayınca zorunlu olarak fuhuşa başvuruyor. Bu erkek-kadın tüm dar gelirli kesimin sorunudur ama nasibini en çok alan tabii ki kadınlar oluyor."

Çalışan emekçi kadınların başta gelen sorunlarından biri de kreş sorunudur. Çalışmak zorunda olan kadın emziklik döneminde çocuğuna yakın olmak zorundadır. Ama bizim fabrikada olduğu

gibi, birçok işyerinde kreş yoktur. Olanlar da sağlıklı gereksinimi karşılamakta yetersizdir. Bu durumda, ana sütünü yeterince alamayan çocuğun sağlığı bozulduğu gibi, kadının da fiziki ve moral sağlığı bozulmaktadır.

Sağlık sorunu tek başına bir sorun zaten. Aşırı yorgunluktan ileri gelen sancılar, kanamalar, çocuk düşürmeler hiç de az değildir.. Bu da kadını birçok hastalığa hazır hale getiriyor. Kadın hastalıkları oranı ülkemizde oldukça yüksektir. Beslenme ve sağlık bütün toplumun sorunu aslında. Ama bundan en çok etkilenenler kadınlar tabii ki...

Eğitim sorunu, kırsal kesimde olduğu gibi şehirde de varlığını sürdürüyor. 'Saçı uzun aklı kısa' felsefesi burada da hükmünü sürdürüyor anlayacağın. Bütün ülkede okur yazar kadın oranı %54'tür. Bunun da çoğu ilkokulu aşmıyor.

Hülya:

"Bu söylediklerimizden sonra düşünüyorum da sorunlar nasıl çözülecek, taleplerimiz neler olacak?"

"Kadının üzerinde düzenin sömürsü olduğu bir gerçek. Çalışan kadınların örgütlenmeleri, sendikalaşmaları sağlanmalıdır. Çalışan kadının bugün kreş, eğitim, doğum izni, ücretlin yeterli olması ve çalışma koşullarının düzeltilmesi sorunları acil olarak dayatıyor.

Ülkemizde okur yazar oranının son derece düşük olduğu açıktır. Bundan erkekler nasibini aldığı gibi, kadınlarda almaktadır. Özellikle erkekler yanında kırsal kesimde kadına bu olanak tanınmalıdır.

Kadınlar üzerindeki baskılara, dayığa son verilmelidir. Yasalar önünde kadının durumu iyileştirilmelidir.

Özetlediğimiz bu istemler yanında, kadınların ayrıca kendine özgü istemleri de olacaktır. Yani kurtuluşu erkek-kadın birlikte omuzlamakla beraber, geniş kadın yığınlarını mücadeleye çekmek genel sorunlar yanında, kadınların bu istemleri etrafında olacaktır.

Ancak bilinmelidir ki, bu düzende bu tür iyileşmeler olsa bile, kadının kurtuluşu olamaz bu. Kadının gerçek kurtuluşu, eşitliği ancak bu düzenin değişmesiyle olanaklıdır.

Ülkemizde kadın-erkek eşitliği yasalarda bile mevcut değil. Medeni Yasaya göre evin reisi erkektir. Yasalar bunu söyleyince, gerçek yaşam neyi söyler tahmin et! Bu, toplumda peşinen kadının erkek egemenliğine bırakılmasıdır. Kadının çalışması bile kocasının iznine bağlıdır. Hem de yasalarda yazılı bir hükümdür. Böyle olunca, kadın ekonomik olarak da erkeğe bağımlı kılınmış oluyor. Kadın kazandığı parayı bile istediği gibi harcayamaz.

Ülkemizde gerek egemen sınıfların sözcüleri, gerekse bazı kuruluşlar ve kişiler gerçek anlamda ve hiçbir yerde kadın-erkek eşitliğinin olamayacağını, bunun doğaya aykırı olduğunu söylüyorlar. Ama, 'yasalarda kadın-erkek eşitliği vardır' demagojisini yapmaktan da geri durmuyorlar.

İşte bunlardan biri de Semra Özal Hanımefendidir. Hükümetin ve büyük işveren kuruluşlarının desteğiyle, propaganda amaçlı bir vakıf oluşturarak, sorunun özünü ortadan kaldırıp bulandırarak, bu alanda emekçi kadınları yanlış hedeflere yöneltmektedir. Göz boyamaya ve propagandaya yönelik bu faaliyetler içinde, örneğin imam nikahıyla evli olanların resmi nikahını yapıyor. Peki ne değişiyor? Kağıt üzerinde olan bir değişim ne sağlıyor? Bu şekilde kadın hakları ve eşitlik mi sağlanacak? Ya da 500-1000 kadına göstermelik sağlık yardımı götürerek mi? Ülkemizde milyonlarca kadın var. Ve 0-1 yaş grubu bebek ölümlerinde Türkiye dünyada ilk sıralardadır bugün.

Başka bir örnek verelim. Bugün ev kadınları diye nitelediğimiz, bir yerde çalışmayan kadını alalım. (Gerçi çalışan kadın da olsa farketmez. Bu kez de iki işi olacak.) Gününü, aylarını, yıllarını hep aynı şeyleri yapmakla geçiriyor. Çocuk büyütüyor, eve yemek yapıyor, çamaşır yıkıyor vs. Kısacası, ömrü evin odaları arasında geçiyor. Şimdi biz bu kadına çamaşır makinası verirsek eşitlik olacak mı? Hayır! Çamaşır makinası versek de, olmayacak. Yine kadın evde olacak, aynı işleri bu kez çamaşır makinası ile yapacak. O halde eşitlik onu ev işlerinden tümünden kurtarmakla ve bu işleri toplumsallaştırmakla olur. Toplumda tek tek kadınların bu işi yapıp yapmaması bir şeyi değiştirmez. Bu söylediklerimiz bu düzende

olmaz.

Bütün kapitalist ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kadının miras bırakma hakkı sınırlandırılmıştır. Ancak babanın ölümü durumunda yararlanır. Kadın bir başka erkekle evlendiğinde mülkiyeti eski kocasına kalmakta, kadın yararlanamaktadır.

Tüm bunların sonucu olarak kadının dövülmesi, horlanması tabii ki çok yaygın olacaktır. Dayak insanı aşağılayan, ezen ve baskı uygulayan barbarca bir davranış biçimidir. Ama ne yazık ki, bu barbarca davranış ülkemizde pek yaygındır. Daha geçenlerde bir yargıcın verdiği karar toplumdaki egemen davranışı fazlasıyla yansıtmaktadır. Ne demişti yargıç?

'Kadının karnından sıpasını, sırtından sopasını eksik etmeyeceksin!'

"Evet, aynen böyle demişti Hülya. Aslında bu söz kadını aşağılamakta ve onu çocuk doğuran, dayak atılan bir nesne olarak görmektedir. Tabii bunu söyleyen sadece o yargıç değil, toplumumuzda bu düşüncelere sahip olan binlerce insan var. Kadın dedin mi, bunlar akla gelir. Yargıç toplumda egemen olan düşünceyi en açık biçimde dile getirmiş. Bu sözün anlamı kadının bir meta ve kullanılacak eşya olarak görülmesinden başka bir şey değil. Böyle bir toplumda elbette kadının sağlık sorunu da, eğitim sorunu da, kültür sonunu da olacaktır. Olmaması eşyanın doğasına aykırı olurdu."

"Şimdi daha iyi anlıyorum. Kadın sorununun temelinde mülkiyet ilişkileri, sömürücü sistem olduğuna göre çözümü de burada aranmalıdır, öyleyse. Yani senin de söylediğin gibi, kadını ikincil cins yapan ekonomik ve sosyal koşulların değişmesi gerekiyor, öyle mi?"

"Evet Ayşe, kadın sorununa kaynaklık eden maddi nedenleriyle birlikte ele almak gerekiyor. Anlattığımızdan da çıkarabileceğimiz gibi, kadın çifte bir sömürü ve baskı altında. Birincisi, kadın olmasından dolayı gördüğü baskı ve sömürü; ikincisi de üretim araçlarından yoksun olduğu, için gördüğü baskı ve sömürü. Bu

ikisinin de temeli mülkiyet ilişkileri ve sömüren bir azınlığın varlığıdır. Yine anlatımımızdan çıkarabileceğimiz gibi, kadının ikincil bir cins, bir köle olması ilk sınıfların ortaya çıkmasıyla olmuştur. Dolayısıyla kadının söniürülmesi ve ezilmesinin tarihi aynı zamanda sınıfların ortaya çıkması, bir sınıfın başka bir sınıfı ezip sömürmesi tarihidir. Durum böyle olunca çözüm de sınıfsal olmak durumundadır.

Bu durumda kadının kurtuluşu, kapitalist düzende en çok sömürülen ve ezilen proletaryanın kurtuluşundan farklı bir yol izlemeyecektir. Kapitalizmde en devrimci sınıf proletaryadır. Proletarya diğer emekçilerle birlikte burjuva sisteme son vererek kurtuluşunu gerçekleştirecektir. Proletarya kadını, erkeği, genci ile bir sınıftır. Proletaryayı teşkil eden bireyler arasındaki cinsiyet, yaş renk ayrımının hiçbir önemi yoktur. Emekçi kadınlar sınıfları ile birlikte mücadele ederek kurtulacaktır. Sınıfsal kurtuluş aynı zamanda cinsel kurtuluşu da getirecektir. Çünkü her türlü baskı ve ezmenin temelleri ortadan kalkmış olacaktır. Proletarya ve emekçiler kadını-erkeği ile iktidarı zorla ele geçirdiklerinde egemen sınıf olarak her türlü özgürlüğün sağlayıcısı olacaklardır.

Burada, kadınların hakları için mücadele ettiklerini söyleyen 'feminizm', gibi özünde burjuva kökenli olan akımlar hemen itiraz edeceklerdir: 'Her şeyi sınıfsallıkla açıklıyorsunuz. Halbuki kadınlar sınıfsal sömürü dışında, doğrudan erkek cinsi tarafından sömürülüyorlar, baskı altında tutuluyorlar. Dolayısıyla sosyalizmde de kadınlar tam olarak kurtulmuş olmaz. Kendileri bağımsız şekilde örgütlenip erkeklere karşı mücadele etmelidirler!..' Kafa, sorunun gerçek temelini oluşturan sınıfsallık yerine cins ayrımı temelinde çalıştırılınca böyle saçma ve temelsiz düşünceleri savunmaları da normal karşılanmalı... Biz biliyoruz ve bilimsel olarak da kanıtlanmış ki, toplumların tarihini ve tüm gelişmeleri belirleyen sınıflar mücadelesidir. Her şeyin özünde bu mücadele yatar. Bunun dışında cins ayrımı, ırk ayrımı, yaş ayrımı vb. ayrımların hiçbir ciddi ve bilimsel dayanağı yoktur, gerici anlayışı yansıtır. Toplumdaki her sorunun kökeninde sınıflar mücadelesini aramalıyız. Kadınların cinsel

baskı altına alınması da, görünüşte ayrı bir sorun gibi görünmesine rağmen, sınıf mücadelesinden hiçbir şekilde kopuk ele alınamaz. Ekonomik özgürlüğünü ve eşitliği elde eden kadın, bu zeminde kısa sürede diğer toplumsal bağları ve çeşitli engelleri, eski gerici değer yargılarını aşabilecektir. Doğal olarak bu belli bir zaman alacaktır. Örneğin, sosyalizmde hemen bir çırpıda bu sonuç doğmaz. Ama çözüm zemini yaratılmış olur. Sosyalist inşa sürecine paralel şekilde, partinin programlı, iradi çabaları ve özel olarak da sosyalist kadınların geniş şekilde kendilerini geliştirme ve faaliyet yürütme olanağı bulmaları, kadınların sorunlarını adım adım çözüme kavuşturacaktır. Böyle bir sorunun tartışılmasına bile gerek kalmayacaktır. Önemli olan sınıfsal sömürünün, özel mülkiyetin ve bunları ayakta tutan toplumsal-siyasal bağların ortadan kaldırılmasıdır. Bu anlattıklarım, kadınların ayrı cins olarak örgütlenmelerinin neden yanlış olacağını ve kadın-erkek emekçilerin neden ortak sınıf mücadelesi yürütmeleri gerektiğini yeterince açıklıyor sanırım."

"Peki, burjuva kadınla orta burjuva kadınlar ne olacak? Onların da emekçi kadınlarla birlikte davranmaları imkansız. Onların konumu ne olacak?"

"Burjuva ve orta burjuva kesimden kadınlar, kendi sınıflarının bir parçası olarak tabii ki kendi sınıflarıyla birlikte tavır alacaklardır Hüseyin. Kadınların sömürülmesinin sürdürülmesinde bizzat kendilerinin de rolü vardır. Aldıkları burjuva kültür onların ikinci sınıf cins olmayı kabullenmelerini getirmiştir. Burjuva kadınların çıkarları bu sistemdedir. Daha doğrusu, gerçekte kendilerinin de daha önce ve örtülü yöntemlerle aşağılandıklarının farkında olmamaktadırlar. Onun içindir ki, onlar da kadınların gerçek kurtuluşuna karşı ilgisizdirler. Dolayısıyla işçi ve emekçilerin mücadelesi kadınıyla erkeğiyle bütün burjuva sınıfına karşıdır. Orta sınıflardan da bilinçlenerek devrimci mücadeleye katılanlar tabii ki olacaktır.

Kısacası, kadının kurtuluşu sınıfının kurtuluşundan ayrı değildir. Bu ikisi bir arada olacaktır. Sınıf sömürsü ve baskısı kalkmadan kadının kurtuluşu mümkün olabilir mi? Elbette olamaz.

Bu nedenle de emekçi kadınlar mücadelelerini burjuvaziye yöneltmek durumundadırlar. Bunun dışındaki her hedef mücadeleyi yolundan saptırır, emekçi kadınların enerji ve çabalarını boş yere harcamalarına yol açar.

Kadın sorununda çözümün sınıfsal olduğunu söylemek de bir yerde eksik kalıyor. Buna kadının yaşadığı koşulları da eklemek lazım. Hangi ülkede, hangi toplumsal koşullarda yaşıyor? Bunlar kadının mücadelesine yön verecek sorulardır. Kadın sorununu ve kadının kurtuluşunu ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal koşullarından ayrı ele alamayız.

En basitinden emperyalizme bağımlı yeni-sömürge bir ülkedeki kadın sorunuyla emperyalist-kapitalist bir ülkedeki kadın sorunu farklı boyutlar taşır. Yine Avrupa'daki bir burjuva kadınla bir işçi kadının da sorunları farklıdır."

Ayşe:

"Avrupa dedin de, orada da feministler var, değil mi?"

"Evet zaten feministler ilk önceleri Avrupa ve Amerika'da ortaya çıktılar. Bunlar genelde orta sınıflara, küçük burjuvaziye mensup ve aydın karakteri ağır basan kadınlardı. Düşüncelerini şekillendiren de bu sınıf konumları oldu. Şimdi biz kalkıp günlük yaşamdaki çelişkilere karşı tepki gösteren Avrupalı orta sınıftan kadınların sorunlarıyla, bizim gibi yeni-sömürge bir ülkede yaşayan işçi ya da köylü kadının sorunlarını bir tutabilir miyiz? Tutamayız elbette. Belki biçimsel bazı benzerlikler bulabiliriz ama bütünüyle aynı tutamayız. Zaten sorunun temelindeki nedenler de farklıdır. Bizim gibi ülkelerde sorunun temeli emperyalizmin ülkede işbirlikçileriyle birlikte yürüttüğü sömürüken Avrupa'da durum farklıdır. Burjuvazi orada da halkı sömürür ama sömürü bizdeki gibi ağır değildir. Yine de en kaba biçimiyle sorun kadınların kurtuluşunda odaklaşmaktadır. Bizim gibi ülkelerde kadının üstündeki baskı daha ağırdır. Yaşam koşulları kötü, statüsü geridir. Avrupalı kadın ise haklar bakımından daha ileri olmakla birlikte, onun da sınıfsal olarak sömürülmesi ve kadın olarak erkekle aynı statüde olmaması, meta olarak görülmesi sözkonusu. Sonuçta,

kapitalist düzende olduktan sonra kadının gerçek özgürlüğünden söz edemeyiz. Kadının kurtuluşu her yerde kapitalizmin yıkılmasından geçmektedir. Bizim ülkemizde kadınların her şeyden önce beslenme ve sağlık gibi en temel sorunları gündemdeyken, gelişmiş kapitalist ülkelerde bu tür sorunlar belli ölçülerde gündemden kalkmıştır. Oralarda sosyal-kültürel gelişme olanaklarında eşitlik, daha rahat yaşama ve erkek egemenliğine göre düzenlenmiş toplumsal yaşamın tümünden değiştirilmesi gibi istemler daha ön plandadır. Şimdi biz kalkıp nasıl Avrupa ile ülkemizdeki kadının sorunlarını bir tutarız. 'Cinsel baskı' ya da 'doğum kontrolü' her iki kesim için de aynı şeyi ifade edebilir mi? Elbette hayır. Doğum kontrolü, kürtaj hakkı veya cinsel baskı işçi kadının da sorunudur. Ama işçi kadının daha önde gelen sorunları onları geri plana itmektedir. Emekçi kadınlar her şeyden önce zorunlu temel gereksinimler için mücadele etmek zorundadır. Evine ekmek girmeyen, çocuğuna ekmek bulamayan bir kadına 'Başbakan olma hakkın var' derseniz, ne der size? Onun için bir anlam ifade etmeyeceğinden size gülüp geçer...

Burada feminist denenenlerin biz emekçi-sosyalist kadınların mücadelesini bulanıklaştırdığını, hedef şaşırtmaya çalışmak başka bir işe yaramadıklarını tekrar belirtelim. Genelde küçük burjuva aydın kadınların kendi sorunları etrafında ve dar görüşlü bakış açılarıyla oluşturdukları bir harekettir feminizm. Düzeni değiştirmek gibi bir amaçları yoktur, sadece düzenin ürettiği sonuçlarla ilgilenip birtakım göstermelik reformlar için mücadele ederek kendilerini avuturlar. Etraflarına da 'kadınların kurtuluşu için savaşıyoruz!' diye göstermeye çalışırlar. En genelde baskı ve ezilmişliğe karşı çıktıkları için, demokratik özellikler taşırlar ama gerçek çözümü düzeni devrimci anlamda değiştirmekte görmediklerinden hiçbir şekilde ilerici-devrimci görülemezler. Cins ayrımını ve erkek düşmanlığını hareket noktası yapmaları onların gerici yanlarını oluşturur.

Feminist hareketlerin, genelde devrimci mücadelede, özel olarak da emekçi kadınların mücadelesinde oynadığı olumsuz rol, yoğun baskı dönemlerinde bir kısım 'ilerici-solcu'ların feminizm vb. akımları

kendilerine sığınak yapmasıyla daha iyi anlaşılmalıdır. Bu tür unsurlar açıkça mücadelenin zorluklarından kaçmanın aracı olarak kullanılmaktalar feminizmi... Nitekim feminizm tartışmaların özellikle 12 Eylül sonrasında Türkiye'de de gündeme gelmesi raslantı olmasa gerek! Bu noktada feminizm vb. akımlara karşı tutarlı bir ideolojik-kültürel eğitim-mücadele kampanyası sürdürülmelidir. Sınıf mücadelesinin görevleri çerçevesinde, feminizmin alanını iyice daraltıp etkisiz kılacak teşhir ve propaganda faaliyeti gündemde tutulmalıdır.

Ayrıca yanılıya düşülmemesi gereken bir nokta şu: Devrimciler feminizme karşı çıkarken onların dile getirdiği istemlere karşı çıkmıyorlar. Tersine, genelde baskı ve sömürüyü, kadın ezilmesini dile getiren istemlere sosyalistler sahip çıkıyor ve sınıf mücadelesi perspektifi içinde bunları gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Ve bu çerçevede emekçi kadınları bilinçlendirmeye, eğitmeye, sıcak mücadele içinde onları çok yönlü geliştirmeye çalışıyorlar. Kadınların bizim gibi ülkelerde oynayacağı rol sınıf mücadelesi içinde erkek emekçilerle omuz omuza, sıcak ve yoldaşça bir birliktelik, içten sevgi ve saygıya dayalı, güçlüklerin ve mutlulukların, her türlü özverinin paylaşıldığı, gelecek sosyalist topluma giden bir amaç birliği çerçevesinde şekillenmelidir. Bunun dışında kadın-erkek eşitliğinden söz etmek soyut fantazilerden ibaret kalacaktır.

Bu bakış açısıyla hareket eden devrimci kadın ve erkekler düzenin her türlü gerici, yoz, çarpık ilişkilerinden uzak, kendi devrimci değer yargıları ve bilimsel düşünceleriyle hareket ederek pratik davranışları ve yaşamlarıyla halkın gözünde olumlu bir gelenek yaratmalı, geleceğe miras bırakmalıdırlar. Burjuvazinin demagojisine malzeme sağlayacak her türlü tutarsız, sağlıksız ve zaafli yaklaşımların üzerine gidilmelidir.

Aynı şekilde, emperyalist ülkelerle bizim gibi sömürge, yeni-sömürge ülkelerde de sorun farklıdır. Bütün toplumsal sorunlarda olduğu gibi, kadın sorunu da farklılıklar taşır. Dolayısıyla bu farklılıklar da farklı çözüm yollarını gerektirir.

Bizim gibi emperyalizme bağımlı yeni-sömürge ülkelerde kadının kurtuluşu, her şeyden önce ülkenin emperyalizmden kurtulmasına bağlıdır. Çünkü bütün sömürünün, baskının temeli emperyalizmin varlığıdır. Ülkemizdeki bütün zenginlik kaynaklarına emperyalistler ve onların bir avuç işbirlikçileri el koymaktadır. Toplumdaki korkunç sömürünün kaynağı emperyalizm ve işbirlikçileridir. Her türlü hak arama yolları baskı ve zorla engellenmiş, var olan haklar da gasp edilmiştir. İşsizlik, açlık korkunç boyutlardadır. Sanayi çarpık olarak geliştiğinden, sistemli ve topyekün bir toplumsal gelişmeden de söz edemiyoruz. Yani toplumda yalnız kadınlar sömürülüyor. Onlarla birlikte tüm işçi ve emekçiler sömürülüyor. İşçi ertesi gün harcayacağı enerjisi dahi alamadığı gibi, iş güvencesinden de yoksundur. Köylü toprak ağasının, tefeci tüccarın baskısı altındadır. Kısacası, kadınlar yalnız kadın oldukları için baskı görmüyor, ezilmiyorlar. Daha önce de söylediğim gibi, bütün bunlardan önce onlar birer emekçi olarak sömürülüyorlar, baskı görüyorlar. İnsanca yaşamının koşullarının olmadığı bir toplumda 'cinsel eşitlik', 'kadın-erkek eşitliği' bir anlam ifade edebilir mi? Etmez elbet. Açlıktan ölecek durumda olan bir kadın, erkekle eşitliği ne yapsın!.. Sözde kalmaya mahkum bu eşitlik emekçi kadın için hiçbir şey ifade etmemektedir.

Bizim gibi yeni-sömürge ülkelerde kadının kurtuluşu her şeyden önce emperyalizmin kovulması, yerli işbirlikçilerinin egemenliğine son verilmesi, sosyalist ekonominin kurulmasıyla olacaktır. Kadınların kadın olmalarından dolayı gördükleri baskı ancak bununla birlikte ortadan kalkacaktır. Yani kadının kurtuluşu toplumun kurtuluşundan ayrı ele alınamaz.

Örneğin, bir Filistinli kadını ele alalım. Filistinliler topraklarından kovulmuşlar, başka ülke topraklarında mülteci olarak barakalarda yaşamaktadırlar. Korkunç bir yoksulluk içindeler. Kendi kültürlerini geliştiremiyorlar, okuyamıyorlar, yazamıyorlar vs. Şimdi bu durumda bir Filistinli kadının öncelikli sorunu ne olmalıdır?"

"Önce üzerinde oturacağı, üretim yapacağı bir toprak, bir evi olmalı mutlaka."

"Evet Senem, bu olmadan. Filistinli kadın ne kadar 'cinsel eşitlik' sahibi olursa olsun, ne kadar kağıt üzerinde erkekle eşit olursa-olsun sömürüden, baskıdan kurtulamaz. Nitekim Filistinli birçok kadın erkekle eşit haklara sahiptir. Erkeklerle birlikte yurdunu işgalden kurtarmak için her mücadelenin içindedir. Kimi yerde komutan, kimi yerde siyasi liderdir. Ama bu onun sömürülmesini, baskı görmesini tümünden ortadan kaldırmıyor.

Okuduğum bir kitaptan başka bir örnek vereyim. Birleşmiş Milletler'in düzenlediği bir kadın konferansına Bolivya'dan bir maden işçisinin karısı da katılıyor ve konferansta Bolivya'daki açlıktan, baskıdan, katliamdan ve işkencelerden, sömürüden bahsediyor. Başka ülkelerden gelen bazı kadınlar bu anlatıma karşı çıkıyorlar. Bolivyalı kadın delegenin hep Politika konuştuğunu, kadın sorunlarına değinmediğini söyleyip eleştiriyorlar. Yine bunlardan biri 'Kendimizden konuşalım senyora. Biz kadınıız. Bak senyora halkının acılarını unut. Bir an katliamları unut. Onlar hakkında yeterince konuştuk. Haydi, kendimizden konuşalım... Senin hakkında, benim hakkımda, kadınlar hakkında...' diyor.

Buna Bolivyalı maden işçisinin karısının verdiği yanıt ise şöyle: 'Tamam, ikimiz de konuşalım. Fakat izin verirsen önce ben konuşacağım. Sonra seni bir haftadır tanıyorum. Her sabah farklı giysilerle geliyorsun, bense değil. Ve her gün zarif bir guzellik salonunda zaman ve para harcamış gibi makyajlı ve yapılı saçlarla geliyorsun. Bense değil. Her öğle kapının önünde seni almak üzere içinde şoförüyle bekleyen bir araba görüyorum. Benim arabam yok. Buraya böyle geldiğine göre, zarif bir semtte, zarif bir evde oturduğundan eminim, tamam mı? Biz madenci karılarının bize ödünç verilen küçük birer evi vardır. Ve kocamız öldüğünde, hastalandığında ya da işten atıldığında evi boşaltmamız için bize yalnızca 90 gün tanınır, sonra da sokağa... Senin 'paralı askerler' diye bir sorunun yok. Ama bizim kocalarımız boğazlarından bir lokma ekmek daha fazla geçsin diye, çocuğuna süt alsın diye greve gittiğinde paralı askerler evlerimizi işgal eder, her şeyimizi kırıp

dökerler.

Şimdi senyora, sizin durumunuz bizimkine benziyor mu? Ya da benim durumum sizinkine benziyor mu? Lütfen söyleyin. Böylece ikimizin arasındaki ne eşitliğinden söz edeceğiz? Eğer sen ve ben birbirimize benzemiyorsak, birbirimizden böylesine farklıysak, şu anda kadın olarak bile birbirimizde eşit olamayız. Haksız mıyım?'

Durumu ne kadar güzel açıklıyor, değil mi? Burjuva kökenli kadına baktığımızda tamamen soyut ele alıyor meseleyi. Maddi yaşamdan koparılarak nasıl kadın sorunu ele alınabilir? Elbette alınamaz. Ama madenci karısı Bolivyalı delege, kadın sorununu sınıfsal temelde ele alıyor. Doğru olan da bu. Çünkü yaşadıklarını, yaşamın gerçeklerini anlatıyor. Kadınların sorunlarına yaklaşıırken, sınıfsal bakmak zorundayız. Kadın yaşadığı ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarıyla birlikte ele alınmalıdır.

Sonuç olarak, kadın sorunu emperyalizme bağımlı yeni-sömürge ülkemizde bir halk iktidarı sorunudur. Kadınlar emperyalizme ve oligarşiye karşı kendi sınıf kardeşleri yanında mücadele etmelidirler. Onları gerçek özgürlüğe, gerçek kurtuluşa götüren mücadele budur.

Yine günümüzden örnek verirsek bu sorun daha iyi anlaşılır düşüncesindeyim. Bak, şu anda ikimiz de aynı yerde çalışıyoruz. Önce işçi olarak, sonra kadın olarak birçok sorunumuz var. Genel sorunlara bakalım. Ülke zor bir dönemden geçiyor. Yaşam emekçiler için zorlaştırılmış, tüm haklar gaspedilmiş ve kitleler apolitikleştirilmeye çalışılıyor. Böyle bir durumda yapacak acil şeyler var. Yine görülüyor ki, bu tür acil görevler bir yana bırakılarak, sadece kadınlar sömürülüyor, baskı görüyormuş gibi yanlış hedeflere -erkeklerle- yönelen tartışmalar yapılıyor. Bu durum emekçilerin hem dikkatini dağıtır, hem de can alıcı sorunlarının görülmesini engeller. Böylece bir sürü insanın enerjisi yok yere kullanılmış olur. Bundan da kazançlı çıkan egemen sınıflar olur haliyle...

Geçenlerde okuduğum bir kitap vardı. Ülkeler, yaşanan yıllar ayrı da olsa aynı sorun orada da gündeme gelmiş. Bu örneği konunun iyi

anlaşılması için vermek istiyorum.

1918 yılında Almanya'da, Alman işçi sınıfı iktidarı zorluyor. Savaş sonrasının yıkımı ve bunalımı var ülkede. Bunalımın yükü emekçilere yıkılmaya çalışılıyor. Alman işçileri ise mücadeleyi yükseltiyor. İşte böylesi nazik bir dönemde Alman kadın işçilerinin eğitim programlarında cinsellik, kadın-erkek eşitliği gibi sorunlar ön plana çıkarılıyor. Bu durum karşısında Lenin'in bir yaklaşımı var, onu aktarmak istiyorum.

'Şimdi yoldaşların, çalışan halkın kadınlarının bütün düşünceleri proleter devrime yönelmiş olmalıdır. Proleter devrim, evlilik ve cinsel koşulların yenilenmesi için temeli de yaratır. Oysa şimdiAvustralya yerlilerinde evlilik biçimleri ve eski çağda kardeş evliliği gibi gerçekten başka problemler ön plana çıkıyor. Alman proleterleri için Sovyetler sorunu hala gündemdedir. Versay Anlaşması ve kadın yığınlarının yaşamındaki etkileri, işsizlik, düşen ücretler, vergiler ve daha birçok başkaları. Kısaca, üsteleyerek söylüyorum ki, proleter kadınların bu türlü politik-toplumsal eğitimi yanlıştır, baştan sona yanlıştır. Buna nasıl ses çıkarmayabildiniz? Buna karşı otoritenizi kullanmalıydınız.' (Kadın ve Aile, Marks-Engels-Lenin.)

Sorun işte böylesine açık aslında! Ama sadece bu sorunu ön plana çıkaranlar, esas olarak mücadeleden kaçmak için suni bir takım gerekçeler ileri sürerek yapıyorlar bu tür şeyleri.

Devrimini yapmış birçok ülkenin mücadele tarihi ve bugün dünyanın kırlarında ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesi veren halkların mücadele geçmişi, kadınların bu mücadelede önemli rollere sahip olduklarını göstermektedir. Ezilen, sömürülen halkların emekçi kadınları kurtuluşlarının emperyalizme ve oligarşiye karşı mücadeleden geçtiğinin bilinciyle bu mücadelede en aktif şekilde yer almaktadırlar. En yakın bir örnek olması açısından belirtelim. Nikarugua Devriminde aktif rol alan kadınların oranı yüzde 30'dur. Nikarugua'da gerilla gerilla komutanının kadın olması da bunu göstermektedir. YineABD emperyalizminin Ortadoğu'daki jandarması İsrail'e karşı yiğitçe çarpışan Filistinli kadınları, Irak Kürt gerillaları

içinde kurtuluş kavgasına katılan kadınları hatırlamamız yeterlidir. Nikaragualı bir devrim önderinin dediği gibi 'barut kokuları uğruna çiçek kokularını terk eden, rahimleri kadar devrimci bilinçlerinde de üretken olan kadınlar'ın devrimci mücadeledeki yeri büyüktür.

Devrimini yapmış ülkelerde de kadınlar sınıf kardeşleri erkeklerle tambireşitlikindedesozyalizmin kuruluşuna katılmaktadırlar. Sosyalizm kadının gerçek kurtuluşunu sağlayacaktır. Çünkü sosyalizmde her türlü baskı ve sömürünün temeli olan burjuvaziye yer yoktur."

"Yani sosyalizmde kadının ezilmişliği, ikincil cins olma özelliği ortadan kalkmış mı olacak? Ve kadın ile erkek eşitliği sağlanmış mı olacak? Söylediklerinden ben bunu anladım Hatice."

"Senem'ciğim, daha önce de söylediğim gibi, kadının ezilmişliği, ikincil cins olarak görülmesi özel mülkiyetin ortaya çıktığı toplumsal sürecin ürünüdür. Çok uzun ve köklü bir tarihe sahip olan alışkanlık ve toplumsal değer yargılarının, sosyalist toplumda birdenbire ortadan kalkacağını söylemek yanlış olur. Bu alışkanlık sosyalizmde de elbette bir süre devam edecektir. Hiçbir şey birden var olmadığı gibi, birden yok edilemez. Ne zaman ki kapitalist toplumdan kalma alışkanlık ve ilişkileri değişikliğe uğratabilecek sosyalist toplum ilişkileri egemen kılınmaya başlanır, işte o zaman kadın sorunu tam anlamıyla çözüme ulaştırılmış olacaktır. Bunun için de yoğun bir ideolojik ve kültürel eğitim, bilinçlendirme ve yanlışlara karşı mücadele gereklidir. Yani kadının ezilmişliğinin ve ikincil cins olma özelliğinin ortadan kaldırılması sosyalist bir düzenin yaratılması ve buna koşut olarak sosyalist bir eğitimin varlığıyla mümkün olacaktır. Bu da gerçek anlamda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması demektir. Onun için kapitalist toplumun birçok alışkanlık ve ilişkilerini bağrında taşıması kaçınılmaz olan sosyalizmde kadının cins olarak ezilmesinin hemen bir anda ortadan kalkması düşünülemez, düşünülmemeli..."

"Peki Hatice, sosyalizmde kadın-erkek ilişkileri nasıl olacak? Örneğin evlilik nasıl bir biçim alacak? Bir de kadının toplumdaki ilişkilerini soracağım."

Fahri Baba:

"İstersen bu soruya ben cevap verebilirim..."

Hatice:

"İyi olur."

"Sınıflı toplumlara geçişle birlikte ortaya çıkan ve fuhuşun, zinanın, her türden ahlaksızlığın kadını metalaştırılmasının temeli olacak olan tek eşli evlilik, sosyalizmde gerçek anlamını bulacaktır. Tek eşli evliliğin önemi servetin bir elde -bir erkek elinde- toplanmasından ve bu servetin başka kimseye değil, bu adamın çocuklarına kalması isteğinden doğdu. Buna karşı erkek gizli ya da açık çok karılı olabiliyordu. Erkeğin çok kadınla evlenmesi ya da kadınla ilişkide bulunması miras kurumunu sarsmıyordu. Ama devrimle yani sosyalizmle birlikte özel mülkiyet ortadan kalkacağından -en azından büyük mülkiyet ilkandan itibaren kalkacaktır- miras kaygısı da kalmayacaktır. Üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin ortadan kalkmasıyla, kadının belli bir para için kendini satması veya erkeğe kendi isteği dışında bağlanması da ortadan kalkacaktır. Fuhuş ortadan kalkınca tek eşli evlilik gerçek halini alacaktır. Her iki taraf için detek eşli evlilik geçerlidir. Hem erkek için, hem de kadın için. Ama sınıflı düzende bu yalnızca kadın için geçerliydi. Fuhuş ve ahlaksızlığın temeli de bu tek yanlı bağlılıktı.

Üretim araçları toplumun mülkiyetine geçince kadının durumu gerçek anlamda değişecektir. Aile ekonomik bir birim olmaktan çıkacağından, özel ev ekonomisi toplumsal sanayi haline dönüşecektir. Çocuklar toplum tarafından yetiştirilecek, böylece kadının 'sonra ne olacak' kaygısı da ortadan kalkacaktır. Zaten kadını erkeğe köle yapan da, bu, 'sonra ne olacak' kaygısı değil mi? Bu ortadan kalkınca kadın-erkek ilişkisinde tam özgürlük doğacaktır. Kadın ve erkek yalnızca karşılıklı beğeni, içtenlik, kişisel güzellik, ortak duygular üzerinde, kısacası gerçek bir aşk temelinde ilişkide olacaklardır. Evliliğin temelini bu oluşturacaktır. Sınıflı, sömürücü toplumlarda bunu sağlamak mümkün değildir. Evliliklerin çoğu mülkiyet ilişkisi çerçevesinde olmaktadır. Mülkiyetin bölünmemesi için akraba evlilikleri, ortak iş evlilikleri buna örnekler. Kadın çoğu zaman

alıştığı lüksü karşılamak için hiç de sevmediği erkekle evlenebiliyor. Bu gerçekten gizli bir fuhuştur. Gerçek cinsel aşk her iki tarafın da eşit olmasına, her iki tarafın da karşılıklı sevmesine dayanır. Ama sınıflı toplumlarda bunu görmek istisnalar dışında mümkün değil. Her şeyi mülkiyet belirlediğinden bu mümkün olmamakta. Bu söylediklerim belki kafanıza takılıyordur. 'Ne yani, biz kocalarımızı gerçek anlamda sevmiyormuyuz?' diye sorabilirsiniz. Tartıştığımız nokta burası değil. Tabii ki kapitalist düzendeki tek eşli evliliklerde de genelde sevgi ve karşılıklı aşk sözkonusudur. Ama bu her zaman, sınıflı toplumun olumsuz koşullarının kuşatması altındadır. Kapitalizmde insanların birbirlerini hiçbir çıkar hesabı ve gelecek kaygısı gütmeden sevebilmelerinin koşulları yoktur. Örneğin, bir orta halli aileyi düşünelim. Sürekli olarak ekonomik durumunu düzeltme, daha çok kazanma ve sınıf atlama hesapları yapacaklar, toplumun değer yargılarına ve lüks tüketim anlayışına ayak uydurabilmek için hem maddi durumunu, hem de beğenilerini vb. çevresine göre ayartamak zorunda kalacaklardır. Bu ise bir yanıyla aralarındaki sevgi ve saygıyı yıpratacak, enerjilerinin başka alanlarda harcanmasına, sosyal yaşamlarında çarpıklığa neden olacaktır. Buna benzer daha bir yığın örnek bulunabilir. Gerçi proleter-emekçi evliliklerinde eşlerin birbirleri üzerinde egemenlik, baskı uygulamalarına yol açacak ekonomik bir üstünlükleri olmadığı için, evliliğin gerçek aşka dayanma zemini daha da olgunlaşmış durumdadır. Ama genelde kapitalizmde, özellikle bizim gibi yeni-sömürge ülkelerdeki evlilik hiçbir zaman özgür koşullarda gerçekleşmez. Kadının özgür iradesine ve karşılıklı gerçek aşka dayanmaz. Ekonomik-sosyal koşulların dayattığı çerçevede zoraki bir evlilik sürdürülür çoğu zaman. Hele kölecilik ve feodalizmde kadının fikri bile sorulmazdı. Türkiye'de de kırsal kesimde çoğu yerde hala böyle ya... Emperyalizme bağımlı ülkelerde de bu durum hala egemendir. Ayrıca sınıflı toplumlarda evliliğin bozulması büyük bir yıkıma yol açmakta, ortada kalan çocuklar, ortada kalan kadın sorun olmaktadır. Kadının ortada kalması, toplum tarafından dışlanması, hor görülmesi büyük yıkımlara yol açmaktadır. Kırsal kesimlerde, kocasının ölümünde kadın en yakın akrabaya, hem de

fikri sorulmadan verilmekte. Kısacası, sınıflı toplumlarda tek esli evlilik kadını satın alma evliliğidir. Evlilik bir sözleşmedir kapitalizmde. Karşılıklı gerçek aşk, saygı ve güven temelinde birliklilik yerine yasaların zoruyla ayakta tutulur burjuva evliliği...

Sosyalizmde bunların hiçbiri olmayacaktır. Evlilik iki tarafın da gerçek istek, irade ve sevgisine bağlı olacaktır. Tek eşli evlilik yalnız kadın için değil, erkek için de geçerlidir. Cinsel aşk kişilerin karşılıklı sevgi, beğeni ve duyguları temelinde olacaktır. Cinsel aşk bittiğinde yani evlilik bozulduğunda da, herhangi bir sosyal yıkım olmayacaktır. Çünkü sosyalizmde 'sonra ne olur' kaygısı yoktur. Çocuklar toplumun denetiminde olduğundan onların ortada kalması da sözkonusu olmayacaktır, dul veya boşanmış kadının hor görülmesi de...

Sosyalizmde çocuk bakımı, eğitimi ve beslenmesi toplum denetiminde bir kamu işi olduğundan kadının eve bağlanması durumu da son buluyor. Kadın toplumsal üretimdedir. Yeteneklerini özgürce geliştirme koşullarına sahiptir. Toplumda etkili olmanın tüm olanaklarına da sahiptir.

Durum böyle olunca kadının cins olarak ezilmişliği ve sömürülmesinden söz edebilir mi? Elbette edemez. KADIN artık cinsel olarak da özgürdür. Çünkü cinsel baskının, cins ayrımına dayalı ilişkilerin tüm maddi temelleri ortadan kaldırılmıştır. O herşeyden önce bir insandır. Artık kadın, cinselliğine göre değil, yeteneklerine, yaratıcılığına, toplumsal üretime katkısına göre değerlendirilecektir. Erkek-kadın arasındaki tüm ayrımlar ortadan kalkacaktır. Cinsellik onların insan olmalarından ileri gelen bir özellik dışında hiçbir ayrımı ifade etmeyecektir."

Senem:

"Çok güzel anlatıyorsunuz ama kalkalım isterseniz. Bugünlük bu kadar yeterli. Bazı şeyleri daha iyi anladık. Her ne kadar şu anda evde birçok iş bizi bekliyorsa da, eşitliğin nasıl kurulacağını ve durumumuzun nasıl düzeleceğini öğrenmiş olduk. Bugün kadın-erkek, işçi-köylü, yaşlı-genç kısaca hepimizin birlikte olmamızın, mücadele etmemiz gerektiğini daha iyi anlıyorum."





*Hüznün kollarına düştüğünü göremedik
Öfkeyse hiç terk etmedi seni
Nereye yağacağını bilirdin
Ve sen bizimleyken
Tebessüm hiç eksilmedi gözlerinden*

HATİCE ÖZEN

(16 Mart 1978'de İstanbul Üniversitesi önündeki faşist katliam sonucu yaşamını yitirdi. Devrimci Kadınlar Derneği (DKD) üyesiydi.)



YENİ ÇÖZÜM YAYINLARI

- * **Sendikalar ve İşçi Sınıfı Partisi** (*Toplatıldı*)
- * **Migros Grevi ve Grevlerin Genel Bir Değerlendirmesi** (*Tükendi*)
- * **Özerk-Demokratik Üniversite Programı**
- * **TMMOB ve Demokrasi Mücadelesinde Mimar-Mühendisler** (*Tükendi*)
- * **Kadın ve Sömürü** (*Tükendi*)
- * **16 Mart 1978 Katliamı**
- * **Demokratik Lise Programı** (*Toplatıldı*)
- * **Demokrasi Mücadelesinde Mimar-Mühendisler ve TMMOB**

Fiyatı: 2000 TL.